

IPA program Europske unije
za Bosnu i Hercegovinu

LEADER pristup - Korist za ruralne zajednice u Bosni i Hercegovini

Ovaj projekat finansira
Europska unija

VESTA

Projekat implementira
Udruženje VESTA

***LEADER pristup - Korist za ruralne
zajednice u Bosni i Hercegovini***

Naziv publikacije: LEADER pristup - Korist za ruralne zajednice u Bosni i Hercegovini
Priprema publikacije: VESTA Udruženje
Grafička priprema i štampa: Studio PROGRES d.o.o. Tuzla

Besplatni primjerak
Tuzla, novembar 2012.

Projekat implementira:

VESTA

Udruženje VESTA
PC Korzo, Đorđa Mihajlovića 4
Tuzla 75000, Bosna i Hercegovina

Tel: + 387 (0)35 363690
Fax: + 387 (0)35 277455

vesta@vesta.ba
www.vesta.ba

Partner u realizaciji:

Lokalna akcijska grupa
GORSKI KOTAR

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

Ovaj dokument je nastao uz pomoć Evropske unije.
Sadržaj ovog dokumenta je isključiva odgovornost Udruženja Vesta
i ni u kom slučaju ne predstavlja stanovišta Evropske unije.

SADRŽAJ

Uvod	4
1. EU i politike ruralnog razvoja	5
- Prilagodljiva politika ruralnog razvoja EU	5
- Koordinacija politika na razini EU	8
- Program mjera ruralnog razvoja	8
2. LEADER pristup u ruralnom razvoju	10
3. POSEBAN DOPRINOS LEADER-a	11
4. SEDAM PRINCIPA LEADER-a	12
- PRISTUP 1. Razvojne strategije koje se temelje na posebnostima lokalnog područja	13
- PRISTUP 2. „Odozdo prema gore“	13
- PRISTUP 3. Javno - privatno partnerstvo - Lokalne akcijske grupe (LAG)	14
- PRISTUP 4. Stimuliranje inovacija - Inovativnost	15
- PRISTUP 5. Integrisane i multisektoralne aktivnosti	16
- PRISTUP 6. Umrežavanje	16
- PRISTUP 7. Saradnja	16
5. IMPLEMENTACIJA LEADER-A NA LOKALNOM NIVOU	17
6. LEADER u Bosni i Hercegovini	19
- Lokalne akcijske grupe (LAG) u BiH (LAG Una - Sana; LAG Doboje - Maglaj; LAG GOZB)	21
7. LEADER pristup u Hrvatskoj	24
8. LEADER PROGRAM I LAG-ovi U DRŽAVAMA EU	33
9. LEADER u budućnosti: Integriranje	38
Zaključak	39
- Oblast poljoprivrede i ruralnog razvoja u Bosni i Hercegovini	39
Literatura	40

UVOD

Ova brošura predstavlja EU LEADER program i pojašnjava kako LEADER može podržati razvoj ruralnih zajednica. Brošura je namijenjena svim akterima koji žele sudjelovati u inicijativama lokalnog ruralnog razvoja. LEADER je akronim francuskog naziva čiji prijevod znači „Poveznica između djelovanja u ruralnom razvoju“. To je inicijativa Europske zajednice za mobiliziranje i provođenje lokalnog razvoja u ruralnim zajednicama kroz partnerstva javnog, privatnog i nevladinog sektora.

LEADER je nastao na osnovu saopštenja Europske komisije Europskom parlamentu i Vijeću 1988. godine. Glavna svrha ovog programa bila je podrška i usmjeravanje europskih regija prema održivom razvoju. Program je tako podržao mjere zaštite okoliša, ekonomske, socijalne i kulturne mjere u ruralnim područjima, istovremeno čuvajući njihovu raznolikost. Nosioi podržanih strategija lokalnog razvoja (lokalni akcijski planovi) bile su lokalne akcijske grupe (LAG).

Tokom višegodišnjeg perioda programiranja u svim zemljama članicama uvedene su i inicijative LEADER II i LEADER+. U inicijativi LEADER II učestvovala su 1063 lokalne akcijske grupe. Samo u 2006. godini programima LEADER inicijative obuhvaćeno je ukupno 51,7 miliona stanovnika, nastanjenih na površini od 1.568 km² širom Europe.

Od samog početka, LEADER program ostvario je veliki uspjeh, naročito zato što je stvarao prostor za udruživanje snaga lokalnih aktera i utvrđivanje potreba na regionalnom nivou. Nasuprot operativnim programima, koji su u potpunosti bili u nadležnosti zemalja članica, cjelokupna implementacija programa LEADER bila je puno jednostavnija i skoro nezavisna o državnim vlastima.

LEADER program obilježio je radikalnu prekretnicu za značajan broj zemalja, a još više za različite ruralne regije u načinu sagledavanja razvoja ruralnih područja, te posebno pravu revoluciju u razvoju i borbi protiv stagnacije tih regija.

Program je omogućio stvaranje stotine hiljada radnih mjesta, očuvanje kulturnih dobara i prirodnih bogatstava, povećanje kohezije između lokalnih zajednica, smanjenje migracije iz ruralnih sredina itd. Stoga se smatra da je njegov uticaj na ruralni razvoj bio izuzetno značajan, a inicijativa LEADER smatrana je za jednu od najuspješnijih inovacija Europske komisije.

U cilju promocije EU dobrih praksi u Bosni i Hercegovini na njenom putu europskih integracija, Udruženje VESTA u saradnji sa LAG Gorski Kotar predstavlja zajedničku poljoprivrednu politiku EU i europske inicijative za razvoj ruralnih zajednica u okviru programa EU „EU Communication“, u nadi da će ova brošura doprinijeti kreiranju pretpostavki za buduće akcije i provođenje EU LEADER inicijative i u BiH.

Brošura je pripremljena u okviru EU programa „EU Communication“ kroz projekat „Predstavljanje zajedničke poljoprivredne politike EU i europskih inicijativa za razvoj ruralnih zajednica“, finansiran od strane Europske unije.

1. EU I POLITIKE RURALNOG RAZVOJA

Prilagodljiva politika ruralnog razvoja EU

Ciljevi Zajedničke poljoprivredne politike EU (ZPP) tokom godina zadržali su stabilnu jezgru temeljenu na ugovorima EU, no tumačeni su tako da neprestano odražavaju promjene okolnosti i potreba društva, a k tome su uzastopne reforme uvele promjene i u korištenju samih instrumenata. Isprva su odrednice politike ruralnog razvoja bile ugrađene u zajedničku poljoprivrednu politiku. Odvojena i posebna politika ruralnog razvoja EU počela se provoditi 2000. godine, kada je zajednička poljoprivredna politika reorganizirana u dva smjera.

Slika 1. prikazuje politike ruralnog razvoja EU

Prvi smjer zajedničke poljoprivredne politike obuhvata izravna plaćanja i tržišne mjere, a drugi višegodišnje mjere ruralnog razvoja. Dva navedena smjera međusobno se nadopunjuju i politika ruralnog razvoja EU provodi se upravo u tom okviru. Napredak politike ruralnog razvoja od samog se početka kretao u smjeru širenja njenog opsega i općenitog prilagođavanja kako bi odražavala prioritete EU. Naglašeno poticanje ulaganja u postizanje uspješnosti, omogućilo je mnogim poljoprivrednicima savladavanje novih postupaka, moderniziranje opreme i objekata te provedbu temeljnog restrukturiranja čime je ostvarena njihova veća konkurentnost.

Politika ruralnog razvoja odgovara na potrebu podržavanja različitih oblika zapošljavanja i pružanja temeljnih usluga u ruralnim područjima, što olakšava promicanje kvalitete života kao važnog čimbenika u održavanju blagostanja ruralnih zajednica

K tome su utvrđene odredbe od važnosti za dobrobit okoliša koje prije svega pomažu u preokretu s obzirom na pitanje bioraznolikosti, emisije stakleničkih plinova, kvalitete tla i vode te očuvanja krajolika. Politika ruralnog razvoja također odgovara na potrebu

podržavanja različitih oblika zapošljavanja i pružanja temeljnih usluga u ruralnim područjima, što olakšava promicanje kvalitete života kao važnog čimbenika u održavanju blagostanja ruralnih zajednica.

Navedeni pozitivni učinci politike mijenjaju europski ruralni prostor no i dalje su prisutni veliki razvojni izazovi. Budući da bi ruralna Europa u potpunosti trebala sudjelovati u “pametnom”, “održivom” i “uključivom” rastu kojeg zagovara strategija EU Europa 2020., navedeno je pitanje potrebno sistemski rješavati. Jedan od glavnih izazova odnosi se na poljoprivredni sektor u EU, koji je neprestano pod iznimnim pritiskom. Stoga pitanja vezana uz prijetnje, kao što je primjerice nestabilnost cijena, zahtijevaju jasan odgovor kako bi poljoprivreda EU zadržala konkurentnost na svjetskim tržištima te kako bi nastavila predstavljati jedan od glavnih oslonaca za dugoročnu stabilnost prehrambenog sektora u EU.

Nadalje, premda je jačanje negativnih učinaka na okoliš u mnogo slučajeva usporeno, preokret još uvijek nije postignut. Stoga su i dalje potrebni značajni resursi za osiguravanje zdrave ekološke dimenzije ekonomskog rasta u ruralnim područjima. Širenje širokopojsnog pristupa internetu i uspostava osnovnih socijalnih službi samo su dva primjera mnogobrojnih zadataka koje treba ispuniti kako bi prioritetne skupine poput mladih, porodica i poduzeća dobile održivu i privlačnu alternativu životu u gradovima. Veliko područje koje obuhvaća politika ruralnog razvoja stvara niz društveno-ekonomskih i okolišnih koristi.

Prijedlozi u okviru nove politike

S obzirom na još uvijek prisutne potrebe, izazove i prilike u ruralnim sredinama država članica, Europska komisija je osmislila prijedloge za provedbu politike ruralnog razvoja za razdoblje od 2014.-2020. Proces razvijanja takve nove politike ruralnog razvoja EU podržan je u okviru velike javne rasprave o budućnosti ZPP-a.

U svom saopćenju “Zajednička poljoprivredna politika u susret 2020.” Europska komisija predstavila je tri osnovne političke opcije za budućnost zajedničke politike. Uslijedila je provedba nekoliko usporednih analiza navedenih opcija s ciljem informiranja sudionika u procesu razvoja politike, a nakon toga i konsultacije s dionicima i drugim institucijama.

Novi prijedlozi za reforme u okviru zajedničke poljoprivredne politike nakon 2013. godine potom su objavljeni u oktobru 2011. i uključuju nacrt uredbe o potporama za ruralni razvoj u okviru EPFRR-a. Navedeni su prijedlozi izrađeni temeljem zajedničke poljoprivredne politike s obzirom na politiku ruralnog razvoja i usko su povezani sa strategijom rasta Europa 2020.

Kako bi se povećala usredotočenost na ciljeve strategije Europa 2020., predviđena je veća integracija EU politika u ruralnim područjima. Novim sporazumima uskladit će se uloga politike ruralnog razvoja s drugim finansijskim instrumentima EU, kako bi se postigle učinkovitost i sinergija cjelokupnog političkog okvira EU.

U višegodišnjem financijskom okviru EU3 za razdoblje 2014.-2020. navodi se da bi se financiranje politike ruralnog razvoja trebalo zadržati na trenutnoj razini, tj. na 14,6 milijardi eura godišnje tokom cijelog programskog razdoblja 2014.-2020. Budućim financiranjem

omogućit će se nastavak politike ruralnog razvoja na način koji uključuje mogućnost prilagođavanja promijenjenim okolnostima.

Pravilno određivanje prioriteta

Politika ruralnog razvoja mora imati jasnu misiju kako bi se za novac poreznih obveznika EU isporučile odgovarajuće vrijednosti. Takva misija stoga mora biti u cijelosti usaglašena s ciljevima zajedničke poljoprivredne politike te strategijom Europa 2020. koja objašnjava zašto i na koji način bi budući ekonomski rast u EU trebao biti „pametna” (utemeljen na znanju i inovacijama), održiv (u skladu s dugoročnim potrebama svijeta) i uključiv (koristan cjelokupnom društvu).

Europa 2020. također ponovno potvrđuje ciljeve na koje se EU već obvezala, kao što su smanjenje ukupne emisije stakleničkih plinova za najmanje 20% do 2020. u odnosu na razinu iz 1990. U skladu sa strategijom Europa 2020. te ukupnim ciljevima ZPP-a, glavna misija politike ruralnog razvoja EU u razdoblju 2014.-2020. može se definirati kroz tri dugoročna strateška cilja koji trebaju pridonijeti:

- konkurentnosti poljoprivrede;
- održivom upravljanju prirodnim resursima i klimatskim mjerama;
- prostorno uravnoteženom razvoju ruralnih područja.

Navedeni ciljevi slični su onima koji su oblikovali postojeću politiku ruralnog razvoja. Za potrebe upravljanja provedbom politike ruralnog razvoja kroz programe ruralnog razvoja (PRR) nakon 2013. godine, prethodno opisane okvirne dugoročne ciljeve zovemo „prioritetima PRR-a”. Prioritetima PRR-a odgovaraju određena „područja djelovanja”. Prioriteti PRR-a i područja djelovanja bit će osnova za pružanje potpora EPFRR-a ruralnim područjima EU.

Također će se koristiti za postavljanje brojčano određenih ciljeva PRR-a koje će definirati Komisija i upravljačko tijelo pojedinog PRR-a. Važno je napomenuti da se teme kao što su „poticanje inovacija”, „doprinos ublažavanju i prilagodbi utjecaju klimatskih promjena” te „briga o okolišu” smatraju zajedničkim ciljevima za sve prioritete i područja djelovanja PRR-a. To znači da, premda navedene zajedničke teme mogu biti posebno čvrsto vezane uz određene prioritete PRR-a, svaka od njih mora biti primjereno obrađena u svim aspektima PRR-a za razdoblje 2014.-2020.

Ostvarenje prioriteta: opći pristup

Pravilno određivanje prioriteta osigurava dobru početnu poziciju, ali ne i mnogo više od toga. Kako bi se ostvarila obećanja te postigla odgovarajuća vrijednost za uloženi novac, struktura i temeljni pristup politike ruralnog razvoja moraju biti jači nego ikad prije. Dio recepta za učinkovito ostvarenje rezultata odnosi se na koordinaciju s drugim politikama EU. Stoga politika ruralnog razvoja mora biti na istoj razini s drugim politikama EU ako se žele ostvariti ciljevi strategije Europa 2020. Novi pravni mehanizam, nazvan Zajednički strateški okvir, predložen je kako bi omogućio upravo takvu koordinaciju.

Koordinacija politika na razini EU

Potpura ruralnim područjima dolazi iz nekoliko fondova EU: Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR), Europskog socijalnog fonda (ESF), Kohezijskog fonda (KF) i Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR). Potrebno je stoga utvrditi zajedničke odrednice navedenih fondova te donijeti propise koji se na njih odnose u okviru jednog zakonskog akta, usklađujući i pojednostavljajući pravila kada je to moguće i primjereno. Takav objedinjeni propis bit će temelj za druge ugovorne instrumente osmišljene kako bi se unaprijedila koordinacija politika (prikazano na slici u nastavku)

Program mjera ruralnog razvoja

Mjere koje se odnose na primjenu programa ruralnog razvoja određene su zakonodavstvom EU. Treba naglasiti da se nove mjere s obzirom na program ruralnog razvoja definiraju uglavnom prema vrstama potpore i korisnicima, a manje prema prioritetima (npr. potpora za ulaganje ili potpora lokalnim plaćanjima, poljoprivredni korisnici ili drugi poslovni korisnici itd.).

Prijedlozi Komisije za mjere politike ruralnog razvoja u razdoblju nakon 2013. promišljeno nadograđuju stara i uvode nova rješenja. Mjere koje su se potvrdile kao uspješne u trenutnom razdoblju preuzimaju se i ažuriraju kako bi bile učinkovitije te još bolje odražavale prioritete politike ruralnog razvoja, kao i zajedničke teme inovacija, klimatskih promjena i brige o okolišu. Na popisu se također pojavljuju i neke potpuno nove mjere.

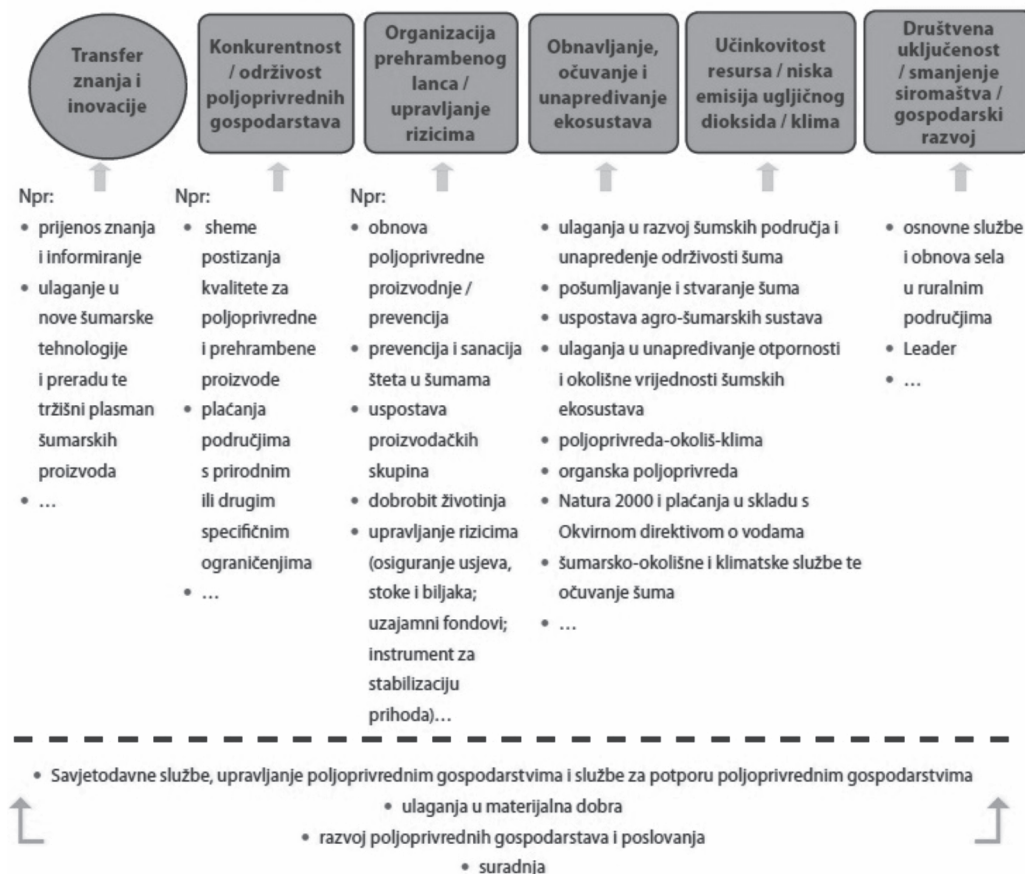
Broj mjera za program ruralnog razvoja (PRR) u razdoblju 2014.-2020. manji je od onog u aktualnom popisu mjera za razdoblje 2007.-2013., no to ne znači da su manje sadržajne. U mnogim slučajevima mjere koje se primjenjuju u aktualnom programskom razdoblju spojene su kako bi države članice mogle odabrati način provedbe prilagođen njihovim

potrebama. Takav novi popis mjera nudi postojanu paletu instrumenata za rješavanje različitih problema u ruralnim područjima.

Grafikon 3. daje pregled predloženih mjera politike ruralnog razvoja. Naznačeno je i koje su mjere posebno bitne s obzirom na pojedinačne prioritete EU u području ruralnog razvoja. Međutim, potrebno je jasno naglasiti da nijedna mjera nije „prioritetno isključiva”. Države članice EU i regije odlučivat će o tome koje mjere koristiti u odnosu na određeni prioritet. Kod nekih se mjera jasno prepoznaje primjenjivost na više prioriteta EU. Opisi predloženih novih mjera u okviru EPFRR-a mogu se naći na internetskim stranicama Europske mreže za ruralni razvoj (EMRR): http://enrd.ec.europa.eu/en/home-page_en.cfm

Znatno jači naglasak stavit će se na potrebu kombinirane primjene novih mjera. Jasno je da se mnogi ili čak većina prioriteta i zacrtanih ciljeva ne može ostvariti primjenom samo jedne mjere. Stoga bi države članice i regije u budućnosti trebale utvrditi jasnu logiku djelovanja koja će pokazati kako će mjere zajednički funkcionirati. Sistem programiranja u obzir treba uzeti činjenicu da određena mjera može istovremeno doprinositi većem broju prioriteta. Među inovacijama sljedeće generacije PRR-a nalazi se i mogućnost oblikovanja potprograma koji bi se primjenjivali na posebne skupine, područja ili ciljeve¹.

Slika 3: Indikativni popis mjera s prikazom njihove važnosti u odnosu na prioritete politike ruralnog razvoja

¹Preuzeto iz "A short guide to the European Commission's proposals for EU rural development after 2013" prevod publikacije: Hrvatska mreža za ruralni razvoj - HMRR, 2012.

2. LEADER PRISTUP U RURALNOM RAZVOJU

LEADER potiče ruralna područja da otkriju nove načine kako da postanu ili ostanu konkurentna, iskoriste svoje prednosti, te kako da uspješno prebrode sve zapreke s kojima se susreću - sve starije stanovništvo, manjak uslužnih djelatnosti ili nedostatak radnih mjesta. Na ovaj način, LEADER doprinosi poboljšanju kvalitete života u ruralnim područjima, kako za porodice na vlastitim poslovima, tako i za šire seosko stanovništvo. On kroz svoje djelovanje koristi holistički pristup i na taj način odgovora na ruralne probleme. LEADER npr. prepoznaje da su konkurentnost u proizvodnji hrane, privlačan okoliš i stvaranje radnih mjesta za lokalno stanovništvo međusobno povezani aspekti života u ruralnim zajednicama koji zahtijevaju posebne vještine, odgovarajuću tehnologiju i usluge, te da im treba pristupiti kao prema međusobno povezanom paketu, pri tome koristeći odgovarajuće mjere ruralne politike.

Otkako je pokrenuta 1991. godine LEADER inicijativa nastoji omogućiti ruralnim zajednicama u EU okvir za uključenje partnera na lokalnoj razini u proces upravljanja budućim razvojem njihovog područja. Ovaj pristup je privukao veliki interes unutar EU, ali i šire. LEADER oponašaju i izvan njegovog kruga korisnika. Interes koji je LEADER pobudio svojim načinima rješavanja razvojnih problema kroz nove oblike partnerstva i povezanih aktivnosti, povremeno je uticao i na državne, regionalne i lokalne vlasti i politike.

LEADER ohrabruje društveno-ekonomske faktore da ostvare saradnju, odnosno da proizvode robu i usluge koji u njihovoj lokalnoj zajednici ostvaruju maksimalnu dodanu vrijednosti.

LEADER nadopunjuje i više drugih europskih i nacionalnih programa. LEADER aktivnosti mogu potaknuti i mobilizirati lokalne resurse kroz pomaganje predrazvojnih projekata (poput dijagnostičkih studija, studija izvodljivosti ili jačanja lokalnih kapaciteta), koji će unaprijediti sposobnost tih područja da se koriste ne samo LEADER fondovima već i drugim izvorima finansiranja njihovog razvoja (npr. širim EU, državnim ruralnim i regionalnim razvojnim programima). Također, pomaže i drugim sektorima i kategorijama korisnika koji često ne primaju ili primaju ograničenu podršku kroz druge programe koji se provode u ruralnim područjima, poput kulturnih aktivnosti, poboljšanja prirodnog okoliša, renoviranja arhitektonskih i historijskih objekata, ruralnog turizma, unapređenja povezanosti između proizvođača i potrošača, itd.

LEADER ohrabruje društveno-ekonomske faktore da ostvare saradnju, odnosno da proizvode robu i usluge koji u njihovoj lokalnoj zajednici ostvaruju maksimalnu dodanu vrijednosti. Države članice Europske unije primjenjuju LEADER program u jačanju lokalnog razvoja, kao jedan vid protuteže procesu europeizacije. U razdoblju od 1991. do 2006. god. LEADER I, LEADER II i LEADER+ programi su pokazali novi pristup integriranom i održivom razvoju ruralnog područja i osnaživali razvojne politike lokalnih zajednica. U rješanju problema nepovoljnog položaja ruralne Europe u odnosu na urbanu, ovaj program predstavlja nov socio-ekonomski uzor. Primjerice, u Španiji u ruralnom području nije postojala saradnja između lokalnih vlasti i ekonomskih i drugih aktera razvoja, tako da je LEADER program potaknuo zajedničku odgovornost u vođenju pozitivnih promjena u ruralnom prostoru.

U Bosni i Hercegovini evidentira se konstantni odlazak ruralnog stanovništva u gradove; poljoprivreda više nije primarni izvor zaposlenja i dohotka i više ne predstavlja faktor stabilnosti ruralnih područja; uticaj lokalnih grupa i nevladinih organizacija na vladine organizacije i lokalnu vlast je još uvijek slab i nekoordiniran

Pozitivnim se smatra i inicijativa za pokretanje aktivnosti koje polaze od lokalne zajednice. U razvoju ruralnog prostora postoje potvrde da je LEADER pristup pozitivan i kao novi razvojni model poljoprivrednog sektora. Inovativnost je stavila poljoprivrednu proizvodnju u širi kontekst ruralne politike kroz horizontalno umrežavanje na lokalnom području. Problemi ruralne Francuske (napuštena zemlja, opšta deagrarnizacija, smanjenje važnosti poljoprivrede kao izvora dohotka, itd.), su pokrenuli lokalne aktere u tolikoj mjeri da je Francuska postala najaktivnija članica u LEADER programima. Slični problemi prisutni su i u Bosni i Hercegovini. Naime, evidentira se konstantni odlazak ruralnog stanovništva u gradove; poljoprivreda više nije primarni izvor zaposlenja i dohotka i više ne predstavlja faktor stabilnosti ruralnih područja. Uticaj lokalnih grupa i nevladinih organizacija na vladine organizacije i lokalnu vlast je još uvijek slab i nekoordiniran.

Glavna prednost LEADER programa bio je pristup „od dole prema gore“, koji je pomogao pokrenuti lokalne resurse u svrhu razvoja lokalne zajednice. Osim toga, program uključuje lokalno stanovništvo koje ima adekvatno znanje u primjeni različitih mogućnosti razvoja, i koje se smatra djelimično odgovornim i više posvećeno projektu u odnosu na vanjske aktere. Ovakav pristup nije u suprotnosti sa pristupom „od gore prema dole“ u smislu uticaja državnog vrha, regionalnih autoriteta ili resornih ministarstava.

Europska unija trenutno provodi program LEADER+, u svrhu poboljšanja ekonomskog napretka i kvalitete života ruralnih zajednica na lokalnom nivou. Prethodili su mu programi LEADER I i LEADER II. LEADER I je bio usmjeren stvaranju LAG-ova (Lokalnih akcionih grupa) kao partnerstva. LAG-ovi su u Italiji i Španiji davali prednost partnerima u malom poduzetništvu i turizmu. LEADER II postao je kanal za transfer sredstava EU fondova, a bio je usmjeren ka poboljšanju i modernizaciji proizvodnih tehnika, stvaranju tržišta za lokalne proizvode te za horizontalno i vertikalno povezivanje mreža proizvođača.

3. POSEBAN DOPRINOS LEADER-a

Prema mišljenju LEADER akcionih grupa, glavne vrijednosti ovog programa su decentralizirani, integralni „od dole prema gore“ pristup i pristup koji se temelji na specifičnostima pojedinog područja; pristup koji se temelji na sveukupnom promišljanju perspektiva određenog područja (ignorira uobičajene tematske i sektorske podjele), dovodeći u vezu različite sektore, te prihvatajući pristup koji osigurava lokalnim akterima da izraze svoje poglede, te vlastitim željama i vizijama pomognu u oblikovanju budućnosti svog kraja. LEADER inicijativa se pokazala naročito korisna kao sredstvo ponovnog društvenog i ekonomskog oživljavanja seoskih područja, s obzirom na sljedeće karakteristike:

- Uključivanje zajednice je kao vrijednost utkano u LEADER pristup. Cilj sudjelovanja zajednice omogućuje zajedničko sudjelovanje u osmišljavanju budućnosti određenog kraja. Prevazilazi tradicionalne podjele i bori se protiv izoliranosti, te osigurava ravnotežu između znanja, mogućnosti i potreba svih sektora u zajednici. LEADER

pomaže definirati nove ili oživjeti postojeće lokalne specifičnosti.

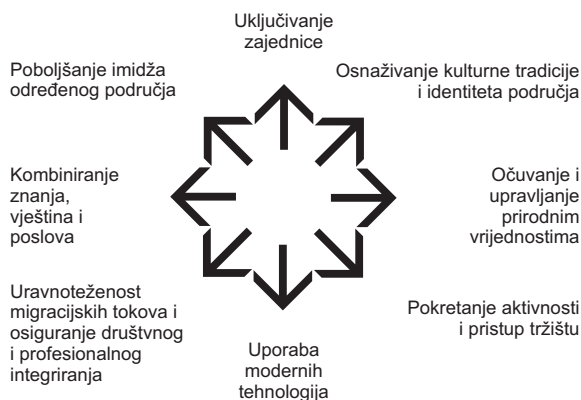
- Ujedinjenje nosilaca razvoja na lokalnom nivou jer LEADER potiče uspostavu novih partnerstava i oblika upravljanja. Zavisno od lokalnog konteksta, pomaže proces nastajanja novih oblika organizovanja zajednica – strukovnih, društvenih i dr. i fokusira se na lokalni pristup koji potiče jačanje lokalnih mehanizama upravljanja.
- Mogućnost da se nerealizirane zamisli primijene u praksi. Selekcija projekata u okviru LEADER-a provodi se tako što se potencijalnim voditeljima projekata, čije su ideje do tada često bile zanemarive, omogući javno iznošenje vlastitih zamisli, kao i zajedničko razvijanje te osiguranje podrške za njihovo provođenje. LEADER podržava projekte srednje veličine, ali i eventualno rizičnije projekte, koji obično ne zanimaju klasične upravne, tehničke i finansijske ustanove.

LEADER-ov poseban doprinos

4. SEDAM PRINCIPA LEADER-a

LEADER koristi sedam temeljnih principa: teritorijalnu podjelu temeljenu na posebnostima područja, pristup „od dole prema gore“, partnerstvo bazirano na LAG-ovima (lokalnim akcionim grupama), inovativnost, integralni razvoj, umrežavanje i saradnju.

Pitanja od presudne važnosti za ruralni razvoj

Razvojne strategije koje se temelje na posebnostima lokalnog područja

Pristup koji se temelji na posebnostima lokalnog područja za ciljano područje provedbe politike djelovanja uzima malo, homogeno, socijalno povezano područje, koje često obilježavaju zajednička tradicija, lokalni identitet, osjećaj pripadnosti ili zajedničke potrebe i očekivanja. Određivanje takvog referentnog područja olakšava prepoznavanje lokalnih prednosti, slabosti, prilika i opasnosti, autohtonih potencijala i identifikaciju uskih grla koja koče održiv razvoj. "Temeljeno na posebnosti područja" ustvari znači "lokalno". Ovaj pristup će vjerovatno bolje funkcionirati u odnosu na ostale pristupe, jer dopušta da se aktivnosti preciznije prilagođavaju stvarnim potrebama i lokalnim konkurentnim prednostima. Odabrano područje mora biti dovoljno povezano i imati odgovarajuću kritičnu masu u pogledu ljudskih, finansijskih i ekonomskih potencijala koji mogu podržati lokalnu razvojnu strategiju. Područje, međutim, ne mora odgovarati ranije određenim administrativnim ograničenjima.

Pristup temeljen na posebnostima područja

Definicija lokalnog područja nije niti univerzalna niti statična. Upravo suprotno, jer se razvija i mijenja sa širim privrednim i društvenim promjenama, ulogom poljoprivrede, pitanjima vezanim uz upravljanje zemljištem ili brigom za okoliš i opštim poimanjem ruralnih područja.

„Odozdo prema gore“

Pristup „odozdo prema gore“ znači da lokalni akteri sudjeluju u donošenju odluka o strategijama i određivanju prioriteta koji bi se trebali primjenjivati u njihovoj zajednici. Iskustvo je pokazalo da pristup „od dole prema gore“ ne treba smatrati suprotnošću ili alternativom suprotnim pristupima („od gore prema dole“), koje provode državne i/ili regionalne vlasti, već ga je potrebno sagledati u kombinaciji i interakciji s njima, kako bi se u cjelini postigli što bolji rezultati.

Od sedam pristupa LEADER-a, najkarakterističniji je upravo pristup „od dole prema gore“. Ruralne politike djelovanja koje slijede ovaj pristup, treba oblikovati i provoditi na način koji je najbolje prilagođen potrebama zajednica kojima služe. Jedan od načina da se to osigura je pozvati lokalne sudionike da se uključe i preuzmu vodstvo. Ovo se pokazalo istinito u razdoblju kad je EU imala 15 i 25 zemalja članica, ali je jednako važno u zemljama koje teže članstvu u EU, u kojima postoje strukturalni problemi u poljoprivredi i mnogobrojne mogućnosti da se kvaliteta života na selu poboljša. Uključivanje lokalnih aktera podrazumijeva šire stanovništvo, ekonomske i društvene interesne skupine i predstavnike javnih i privatnih ustanova. Izgradnja kapaciteta je neophodan sastavni dio pristupa „od dole prema gore“ koja uključuje:

- podizanje svijesti, obuku, sudjelovanje i mobilizaciju lokalnog stanovništva da prepozna prednosti i slabosti područja (analiza);
- sudjelovanje različitih interesnih skupina u stvaranju lokalne razvojne strategije;
- određivanje jasnih kriterija za odabir odgovarajućih aktivnosti (projekata) na lokalnom nivou kojima će se strategija ostvarivati.

Sudjelovanje ne bi trebalo biti ograničeno samo na početnu etapu, već trajati tokom čitave realizacije i na taj način doprinijeti strategiji i ostvarenju odabranih projekata, ali biti i osnov učenja za budućnost. Postoje i važna pitanja vezana uz transparentnost i savjetovanje, kako bi se postigao konsenzus kroz dijalog i pregovore između sudionika.

Javno-privatno partnerstvo - Lokalne akcijske grupe (LAG)

Stvaranje lokalnog partnerstva, poznatog kao Lokalna akcijska grupa (LAG) je originalna i važna karakteristika LEADER pristupa. Zadaća LAG-a je prepoznati i provesti lokalnu razvojnu strategiju, donijeti odluke o raspodjeli finansijskih resursa i njihovom upravljanju.

Vjerovatno je da će LAG-ovi biti uspješni u poticanju održivog razvoja obzirom da:

- okupljaju i spajaju raspoložive ljudske i finansijske resurse iz javnog, privatnog i civilnog sektora;
- udružuju lokalne aktere na zajedničkim projektima i multisektoralnim aktivnostima kako bi postigli sinergiju, osjećaj zajedničkog vlasništva i kritičnu masu potrebnu za poboljšanje privredne konkurentnosti područja;
- jačaju dijalog i saradnju između različitih ruralnih aktera koji najčešće imaju malo iskustva u zajedničkom radu, obzirom da smanjuju moguće sukobe i usmjeravaju dogovorena rješenja kroz savjetovanje i rasprave;
- usmjeravaju, kroz zajednički rad različitih partnera, procese prilagođavanja i promjene u poljoprivrednom sektoru (npr. kvalitetne proizvode, prehrambene lance i sl.), integraciju brige za okoliš, diversifikaciju ruralne privrede i kvalitetu života.

LAG bi trebao povezati javne i privatne partnere, te biti dobro uravnotežen i reprezentativan, obzirom na zastupljenost postojećih lokalnih interesnih skupina koje dolaze iz različitih društveno-ekonomskih sektora određenog područja. Na nivou odlučivanja, privatni partneri i udruženja moraju činiti barem 50% lokalnog partnerstva.

LAG predstavlja model organiziranja koji može pozitivno uticati na provođenje različitih politika djelovanja

LAG-ovi se mogu formirati ad hoc u svrhu dobivanja podrške preko LEADER-a ili se mogu temeljiti na partnerstvu koje već postoji. Obogaćen timom praktičara i ovlastima za donošenje odluka, LAG predstavlja model organizovanja koji može pozitivno uticati na provođenje različitih politika djelovanja. Iskustvo pokazuje da se nekoliko vrsta LAG-ova razvilo iz ovih zajedničkih osobina, kao rezultat različitih oblika regionalnih, nacionalnih, političkih i institucionalnih organizacija, a koje imaju različite stepene autonomije u pogledu odobrenja projekata i finansijskog upravljanja. Kako se podizala svijest o primjeni LEADER pristupa, tako su se uloga i odgovornost LAG-ova razvijali. U pojedinim zemljama članicama LAG-ovi odlučuju o smjeru i sadržaju strategija razvoja ruralnih područja, te donose odluke o različitim projektima koji će se finansirati. Same isplate, umjesto samog LAG-a, često vrše agencije za plaćanje, ali na temelju odabira projekata koje vrši LAG.

Akteri ruralnog razvoja koji su najaktivniji u lokalnim inicijativama su:

- profesionalne organizacije i savezi (koji predstavljaju poljoprivrednike ili stručnjake koji se bave drugim područjima ruralnog razvoja i predstavnike poslovnog sektora);
- trgovačka udruženja;
- građani, stanovnici i njihove lokalne organizacije;

- lokalni politički predstavnici;
- udruženja za zaštitu okoliša;
- davaoci usluga u kulturi i zajednici, uključujući i medije;
- ženska udruženja;
- mladi.
- od lokalne akcijske grupe očekuje se da:
- okupi relevantne interesne grupe nekog područja u okviru zajedničkog projekta;
- ima autonomiju u donošenju odluka i sposobnost da na lokalne resurse gleda iz drugog ugla;
- povezuje različite mjere;
- bude sposobna iskoristiti mogućnosti koje se nude iz spoja različitih lokalnih resursa;
- bude otvorena prema novim idejama;
- može spojiti i integrisati specifične sektorske pristupe.

Lokalne akcijske grupe ovlaštene su da preuzmu veliki dio upravljačkih odgovornosti (npr. odabir projekata, finansiranje, zadaci monitoringa, kontrole i evaluacije itd.) povezanih s individualnim djelovanjem. Međutim, LAG-ov stepen autonomije može značajno varirati, što zavisi od posebnog načina organizacije i institucionalnog konteksta zemalja članica. Najčešći oblik finansiranja LEADER projekata i aktivnosti su globalni grantovi. Grantovi se sufinansiraju iz fondova EU i nacionalnih javnih fondova, dok finansijski dio projekata koje oni pokrivaju varira, što zavisi od vrste projekta i specifičnosti područja.

Stimuliranje inovacija - Inovativnost

LEADER može imati važnu ulogu u stimuliranju novih i inovativnih pristupa razvoju ruralnih područja. Velika sloboda i fleksibilnost LAG-ova, u donošenju odluka o aktivnostima koje žele podržati, potiču inovacije. Inovaciju treba shvatiti u širokom smislu. Ona može značiti plasiranje novog proizvoda, uvođenje novog procesa, nove organizacije ili novog tržišta. Uobičajena definicija inovacije vrijedi kako za ruralna, tako i za urbana područja. Međutim, zbog relativno niskog nivoa ljudskih i fizičkih resursa, ruralna su područja slabije povezana s istraživačkim i razvojnim centrima, što može biti poteškoća u uvođenju radikalnih inovacija. Ipak, proces uvođenja inovacija je ostvariv.

Inovacije u ruralnim područjima mogu značiti prijenos i prilagođavanje inovativnih rješenja razvijenih u drugim područjima, modernizaciju tradicionalnih oblika stručnog znanja (know-how), ili pronalaženje novih rješenja za stalne probleme ruralnih zajednica, koje druge politike djelovanja nisu uspjele riješiti na zadovoljavajući, odnosno održivi način. Na taj se način mogu pronaći novi odgovori na specifične probleme ruralnih područja.

Uvođenje LEADER pristupa i njegovih sedam obilježja, već samo po sebi može biti inovacija u procesu kreiranja politike, jer se ovim putem, pomoću usvojene originalne metode donošenja politike djelovanja, mogu stvarati inovativne aktivnosti. Ranije opisani pristup „od dole prema gore“ može potaknuti pojavu novih ideja za projekte, koje LAG-ovi zatim mogu podržati, obzirom da nisu obavezni provoditi samo unaprijed određene mjere. Prihvatanje informatičke i komunikacijske tehnologije u ruralnim područjima može lokalnom stanovništvu postati bitan kanal za širi pristup inovacijama.

Integrirane i multisektoralne aktivnosti

LEADER nije sektoralni razvojni program. Naime, lokalna razvojna strategija mora imati multisektoralnu logičku podlogu i objediniti nekoliko područja aktivnosti. Aktivnosti i projekti sadržani u lokalnoj strategiji moraju biti povezani i usklađeni kao jedinstvena cjelina. Integracija se može odnositi na aktivnosti koje se provode u samo jednom sektoru, u svim aktivnostima nekog programa ili tačno određenim skupinama aktivnosti, ili što je najvažnije, kroz veze između različitih ekonomskih, društvenih, kulturnih i ekoloških aktera koji su uključeni u program.

Umrežavanje

Umrežavanje uključuje razmjenu dostignuća, iskustava i stručnih znanja između LEADER grupa, ruralnih područja, te uprava i organizacija uključenih u ruralni razvoj unutar EU, bez obzira jesu li direktni korisnici LEADER-a ili ne. Umrežavanje je način prijenosa dobre prakse, širenja inovacija i nadogradnje na iskustva naučena iz lokalnog ruralnog razvoja. Umrežavanje stvara veze između ljudi, projekata i ruralnih područja, i na taj način pomaže premostiti izolaciju s kojom se suočavaju pojedine ruralne regije. Kroz povezivanje LEADER aktera, umrežavanje može potaknuti i projekte saradnje.

Institucionalne mreže finansira Europska komisija, što i određuje njihovu ulogu. EU pomaže strukture umrežavanja LEADER grupa, uprava i svih ostalih zainteresiranih partnera aktivnih u ruralnom razvoju, i na europskom i na državnom nivou.

Od 2007. godine postoje sljedeće vrste institucionalnih mreža;

- Europska mreža za ruralni razvoj, i
- Nacionalna ruralna mreža, koja se osniva u svakoj zemlji članici.

Aktivnosti umrežavanja su primarno bile usmjerene samo na LEADER, ali se od 2007. godine usmjeravaju ka daleko širem području pitanja vezanih za ruralni razvoj. Ove aktivnosti će imati stručnu pomoć i poduzimat će se praktične mjere kao što su priprema publikacija o različitim aspektima ruralnog razvoja, organizacija seminara, analiza aktivnosti ruralnog razvoja kako bi se izdvojili primjeri dobre prakse, prepoznali razvojni trendovi u ruralnim područjima, uspostavile web stranice i osigurala podrška LEADER grupama u potrazi za mogućim partnerima i pokretanju projekata saradnje. Europska mreža, također, služi kao mjesto za susret nacionalnih mreža i uprava u svim zemljama članicama i podjelu iskustava na europskom nivou. Sudjelovanje u aktivnostima umrežavanja je obavezno za sve LEADER grupe koje primaju EU finansijska sredstva, ali i druge grupe su dobrodošle da u mrežu unesu svoja znanja i iskustva. Nacionalne, regionalne i lokalne mreže u pojedinim zemljama članicama na lokalnom, regionalnom ili državnom nivou su osnovane, ili su se neformalno pojavile mreže ili udruženja LEADER grupa (npr. mreža irskih ili grčkih grupa) ili su takve mreže stvorene na europskom nivou.

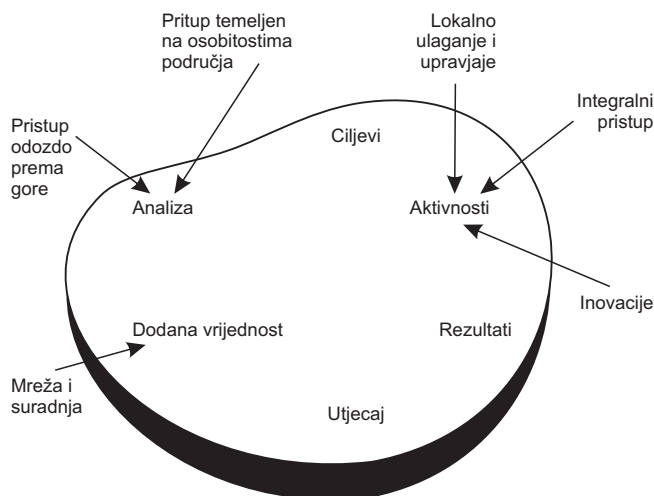
Saradnja

Saradnja je širi pojam u odnosu na umrežavanje. Saradnja podrazumijeva lokalnu akcijsku grupu koja s drugom LEADER grupom, ili sa skupinom koja koristi sličan pristup u drugoj regiji, zemlji članici ili nekoj trećoj zemlji provodi neki zajednički projekt. Saradnja može

pomoći LEADER skupinama da unaprijede svoje lokalne aktivnosti. Ona im omogućava rješenje određenih problema ili dodaje vrijednost lokalnim resursima. Kroz saradnju se recimo, može postići kritična masa potrebna da određeni projekt postane održiv, ili se mogu inicirati dodatne popratne aktivnosti, poput zajedničkog marketinga LEADER grupa u različitim regijama specijaliziranim za proizvodnju određenog proizvoda (kestena, vune itd.), ili razvoj zajedničkih turističkih inicijativa zasnovanih na zajedničkoj kulturnoj baštini. Projekti saradnje ne odnose se samo na razmjenu iskustava. Oni moraju uključivati konkretni zajednički projekt, koji bi u idealnom slučaju vodila zajednička struktura.

Moguće su dvije različite vrste saradnje u okviru LEADER-a:

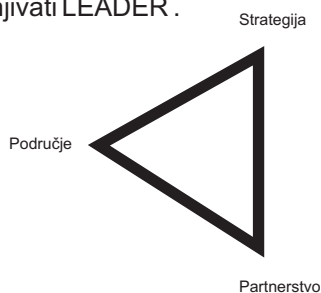
- Među - teritorijalna saradnja: označava saradnju između različitih ruralnih područja unutar zemlje članice. Može se odvijati između LEADER grupa, ali je otvorena i prema drugim lokalnim grupama koje koriste slične pristupe uključivanja.
- Transnacionalna saradnja: označava saradnju unutar LEADER skupina, između najmanje dvije zemlje članice, ili sa skupinama iz trećih zemalja koje koriste sličan pristup.

Dinamika pristupa

5. IMPLEMENTACIJA LEADER-a NA LOKALNOM NIVOU

Sedam glavnih karakteristika objašnjava o čemu govori LEADER pristup. Primjena ovih principa u praksi znači da stvarni akteri oblikuju lokalne strategije i sudjeluju u aktivnostima. Ovo poglavlje opisuje neke od osnovnih koraka u procesu implementacije LEADER-a u područjima u kojima se taj pristup primjenjuje po prvi put. Uključenje lokalnih aktera u područjima u kojima se LEADER još nije primjenjivao obično počinje kada je već jasno da će zemlja ili regija u budućnosti primjenjivati LEADER .

Razvojni trokut

Izgradnja kapaciteta

Ovo je prvi korak u provedbi LEADER pristupa na lokalnom nivou. Ako žele da ovaj inovativni pristup optimalno djeluje, lokalni akteri moraju imati ili usvojiti neophodne sposobnosti u smislu ideja za projekte i stručnog znanja, odnosno osnažiti ljudske resurse koji će se posvetiti određenim aktivnostima, i naravno unaprijediti finansijske vještine za vođenje tih aktivnosti. U prošlosti je ovaj proces često bio vježba "učenja kroz rad", dok danas iskustvo prikupljeno tokom vremena bitno olakšava postupak. Korištenje umrežavanja i drugih komunikacijskih alata od velike je pomoći u stvaranju takvih sposobnosti, koje ne samo da pružaju informacije o LEADER-u, već služe i za podizanje interesa lokalnih sudionika za pripremu lokalne strategije ruralnog razvoja i povezanih projekata, i na taj način stvaraju potrebnu kritičnu masu. Jačanje kapaciteta nije zasebna već zajednička aktivnost u kojoj različiti ruralni nosioci aktivnosti postaju svjesni ovog pristupa i načina njegove realizacije, a time im se omogućava sudjelovanje i određene beneficije od samog projekta.

Okupljanje lokalnih sudionika

Drugi korak je organizacija sastanaka ili seminara na lokalnom području kako bi se glavni nosioci aktivnosti okupili, i gdje bi im se pružila pomoć u stvaranju ideja, i na dobrim temeljima omogućila rasprava o potrebama njihove zajednice. Postoje različiti načini za okupljanje lokalnih aktera. Seminari i radionice, javni sastanci, mediji i telekomunikacije, sajmovi i izložbe su najčešći načini da se lokalni nosioci aktivnosti okupe, potaknu na raspravu o pitanjima i projektima od zajedničkog interesa.

Analiza područja

Detaljna analiza lokalnog ruralnog područja je neophodna. Ona najčešće usmjerava pažnju na identifikaciju "kapitla područja" - dobara kojima neko područje raspolaže (ljudi, aktivnosti, okoliš, baštinu, stručna znanja), ne u obliku inventara, već kao jedinstvene karakteristike koje se mogu razvijati. Analizu tih karakteristika i glavnih tačaka utvrđenih kroz takvu analizu područja trebalo bi dovesti do prepoznavanja mogućih strategija lokalnog razvoja, koje su specifične za navedeno područje. Izrada analize područja, isto tako obavezuje sve lokalne nosioce aktivnosti na srednjoročnu i dugoročnu viziju područja. Iako je stručno znanje važno u ovoj analizi, važno je, različitim vizijama budućnosti i najboljim strategijama za neko područje, pružiti mogućnost da se o njima javno raspravlja i da se o njima postigne visoki stepen konsenzusa.

Prepoznavanje postojećih aktivnosti / inicijativa

Presudan korak u LEADER procesu, povezan s analizom područja, jeste da lokalni sudionici provedu pregled postojećih mjera lokalnog razvoja koje se implementiraju ili planiraju u njihovom području. Neophodno je ustanoviti već postojeće inicijative, kako bi se odlučilo treba li ih ojačati ili zamijeniti. Također, na ovaj način smanjujemo i rizik od ponavljanja.

Stvaranje partnerstva

Tokom etape analize, pristup „od dole prema gore“ zahtijeva izgradnju svijesti (kroz informacije) i angažman kako bi se analizirale snage i slabosti ruralnih područja, te prepoznale potrebe i očekivanja (kroz korištenje metode participativne analize). Ova etapa usmjerena je na cijelu zajednicu, zajedno s aktivnim grupama koje vode proces. Tokom etape planiranja strateških izbora za lokalno područje (tj. prepoznavanja prioritetnih tema/projekata za koje će se tražiti finansijska pomoć), pristup „od dole prema gore“ zahtijeva sudjelovanje različitih zainteresiranih grupa (npr. formiranje ad hoc radnih grupa). Okupljanje lokalnih aktera i analiza područja, pojednostavljaju postupak prepoznavanja onih koje treba uključiti u javno-privatno partnerstvo. Vremenom ovaj postupak vodi stvaranju lokalnih akcionih grupa. LAG je partnerstvo koje efikasno provodi dogovoreni okvir razvoja unutar zajednice.

Priprema lokalne razvojne strategije

Pristup lokalnom razvoju se formalizira u dokumentu lokalne razvojne strategije. Taj dokument uključuje uspostavu ciljeva, strateških prioriteta i aktivnosti koje će se provoditi. Takva lokalna razvojna strategija predstavlja osnovu LAG-ove prijave na otvorene javne konkurse koje u okviru LEADER-a organizuju države, odnosno regije, koje biraju uspješne LAG-ove i dodjeljuju im sredstva za realizaciju njihovih lokalnih strategija.

6. LEADER U BOSNI I HERCEGOVINI

Lokalne akcijske grupe (LAG) u BiH

Lokalne akcijske grupe su grupe za implementaciju projekata na lokalnom nivou, formirane za potrebe projekata s ciljem zastupanja modela buduće saradnje u skladu s konceptom partnerstva javnog i privatnog sektora. LAG kao prepoznata kategorija u Evropi je vrlo uspješna i prepoznatljiva karika u domenu ruralnog razvoja.

Kako je država Bosna i Hercegovina većim svojim dijelom ruralna sredina nije potrebno naglašavati potrebu za istim. Još jedna bitna karakteristika LAG-ova je mogućnost i poželjnost saradnje javnog, privatnog i nevladinog sektora u samom radu LAG-a, tako i u konkurisanju projekata u smislu ruralnog razvoja. Mogućnost direktnog apliciranja projekata kod državnih i međunarodnih institucija i fondacija, kako u državi BiH tako i u okvirima EU.

LAG Una-Sana

LAG Una-Sana je nestranačko i neprofitno udruženje koje sektorskim partnerstvom doprinosi održivom ruralnom razvoju putem promocije turizma, poljoprivrede, iskorištavanja resursa, razvoja infrastrukture, socijalnih usluga i obrazovanja za stanovnike regije i potencijalne korisnike.

Vizija LAG Una-Sana

Ekološki očuvana razvijena ruralna sredina u kojoj stanovništvo ima kvalitetnu životnu egzistenciju. Osnivačka skupština LAG Una-Sana održana je 21. Novembar 2007.godine. Skupština je definirala da će LAG Una-Sana djelovati isključivo kroz partnerski, zajednički oblik rada tri sektora i to: lokalne vlasti - općine, nevladinog i poslovnog sektora.

Organizacija je uspostavljena odlukom o udruživanju predstavnika javnog sektora, zastupanog neposredno po načelnicima općina, te predstavnika privatnog i nevladinog sektora, koje posredno predstavljaju direktori uspješnih lokalnih preduzeća i nevladinih organizacija sa područja općina Bužim, Bosanska Krupa i Sanski Most.

Osnivači su vođeni „Bottom up” pristupom, sa direktnom inicijativom najnižeg lokalnog nivoa, usmjerenog na rješavanje konkretnih i direktnih problema građana na terenu. Lokalna akciona grupa Una-Sana promovira novi način razmišljanja i koristi naučene lekcije i najbolje prakse zemalja Europske unije u razvoju ruralnih područja. Osnovna ideja osnivača je da kroz uspostavljenu organizaciju, baziranu na partnerstvu, međusobnom povjerenju i razumjevanju, uspostavi mrežu i sistem djelovanja, kako bi raspodjelili međusobna znanja, vještine i resurse, te zajedno lobirajući kod viših nivoa vlasti, domaćih i međunarodnih fondova, razvijali ruralna područja Unsko-Sanske regije.

Osnovni ciljevi udruženja su:

- razrada lokalnih/međuopćinskih strategija (ruralnog) razvoja (turizam, kulturno naslijeđe, zaštita okoliša, sport, razvoj lovišta i sl)
- razrada, iznalaženje i implementacija konkretnih projekata na terenu (kako vlastitih tako i po prijedlogu zadruge, privrednih društava, poljoprivrednika, javnih-komunalnih preduzeća, fizičkih lica i dr.)
- promocija „novog” koncepta ruralnog razvoja i principa javno-privatnih preduzeća
- iznalaženje dodatnih finansijskih sredstava za sufinansiranje navedenih i srodnih aktivnosti
- organiziranje edukativnih sadržaja, stručnih seminara i radionica
- širenje mreže i saradnja sa sličnim organizacijama u BiH
- uspostavljanje saradnje sa pojedincima, lokalnim ganizacijama i subjektima koji su zainteresirani za program rada Udruženja
- stručno usavršavanje, osposobljavanje svojih članova, promocija vlastitih ciljeva i interesa putem seminara, savjetovanja, te sličnih oblika obrazovanja
- praćenje međunarodnih programa i priprema domaćih potencijalnih partnera za saradnju
- izdavanje publikacija, časopisa, stručnih nalaza i sl.
- promocija novih tehnologija
- provođenje analiza, istraživanja te davanje preporuka
- unapređenje informisanja društva
- ostale djelatnosti odgovarajuće za postizanje općeg cilja u skladu sa Statutom

LAG Una-Sana, pored Skupštine i Upravnog odbora, ima i Izvršnog direktora, koji je odgovorno lice za predstavljanje i zastupanje organizacije, knjigovođu koji brine za finansijsko poslovanje organizacije. Organizacija ima trajno zaposleno osoblje, i to Izvršnog direktora a projekt menadžer i ostalo osoblje zapošljava se u skladu sa razvijanjem programskih aktivnosti koje organizacija provodi. Za potrebe implementacije projekata i projektnih zadataka LAG-a Una-Sana, angažirat će potrebno projektno osoblje i profesionalne konsultante. LAG „Una-Sana“ kao novoosnovano udruženje do sada je

radio na implementaciji projekta pod nazivom „Podrška ruralnom razvoju u općinama Sanski Most, Bosanska Krupa i Bužim“ koji je finansiran od strane UNDP-a i općina Sanski Most, Bosanska Krupa i Bužim. Vrijednost projekta je 140.000,00 KM. Osnivači LAG-a „Una- Sana“ su do sada sproveli veliki broj projekata.

Općine Sanski Most, Bosanska Krupa i Bužim su učestvovala u implementaciji mnogih projekata u saradnji sa državnim i entitetskim ministarstvima, međunarodnim organizacijama, ambasadama i dr. Ovakvo iskustvo osnivača predstavljaće veliku prednost samog LAG-a kako u implementaciji samog projektnog prijedloga tako i u budućim planiranim aktivnostima Udruženja.

Lokalna akciona grupa Una-Sana sastoji se od fizičkih lica i različitih pravnih subjekata od kojih svako ima vlastiti interes koji ostvaruje preko djelatnosti i aktivnosti organizacije. Generalni cilj organizacije je razrada okvira za donošenje lokalne i regionalne politike ruralnog razvoja, a posebni cilj LAG-a je da djeluje u pravcu:

- razrade strategija ruralnog razvoja,
- identifikaciji potreba i odabiru prioritetnih projekata, te implementaciji istih,
- iznalaženje dodatnih finansijskih sredstava za sufinansiranje projekata,
- implementacija i praćenje konkretnih aktivnosti na terenu.

Djelovanje LAG Una-Sana je usmjereno na primjenu znanja, iskustva i primjere pozitivne prakse zemljama Europske unije, čime želimo doprinjeti unaprijeđenju uvjeta života građana na lokalnom nivou u ruralnim područjima Bosne i Hercegovine, povećati stepen zaposlenosti i aktivno doprinisati održivom ostanku u ruralnim područjima. Kroz planirane aktivnosti osnivači, pored navedenih ciljeva i zadataka žele i drugima u zemlji ponuditi partnerstvo i mogućnost da pristupe modelu LAG-a, te da sa svim pojedincima i grupama u okruženju u kojem djelujemo, koji izraze interes i prihvate ciljeve, omogućiti pristup LAG-u, sa konačnim ciljem stvaranja pretpostavki za ulazak Bosne i Hercegovine u EU

LAG Doboj – Maglaj

Lokalna akciona grupa regije Doboj je jedna od prve tri lokalne akcione grupe osnovane u Bosni i Hercegovini, zasnovane na principima javno-privatnog partnerstva. Osnivači LAG-a regije Doboj su predstavnici javnog i privatnog sektora iz općina Doboj i Maglaj. Nastojanje LAG-a regije Doboj je da kroz implementaciju razvojnih ciljeva iz strateških planova općina koje trenutno pokriva (ili nastoji da pokrije u bliskoj budućnosti) da postane vodeća snaga u razvojnim aktivnostima cijele regije. Kroz dijalog javnog sektora (općinskih organa i predstavnika privatnog sektora) cilj je obezbijediti neophodne preduslove za ubrzan ruralni razvoj cijele regije.

LAG regije Doboj osnovan je u decembru 2007. godine. Osobenost LAG-a regije Doboj leži u tome što je koncipiran kao javno-privatno partnerstvo te kao takav ima značajnu prednost u odnosu na ostale aktere u oblasti ruralnog razvoja, jer se kroz uključivanje svih aktera na polju ruralnog razvoja na području jedne lokalne zajednice a ovdje i jedne regije, i zajednički rad istih, ostvaruje dodatna vrijednost (sinergijski efekat) i omogućava ubrzaniji i snažniji rast ruralne ekonomije. LAG regije Doboj trenutno broji 13 članova koji su ujedno i osnivači Udruženja, članovi su istaknuti predstavnici javnog i privatnog života. LAG regije Doboj ima sljedeće organe upravljanja: Skupštinu LAG-a (koju čine svi članovi Udruženja), Upravni

odbor, te izvršnog direktora. Skupština Udruženja se sastaje povremeno i donosi statutarne odluke.

Implementacijom projekta predviđeno je jačanje i izgradnja kapaciteta samog LAG-a kroz zapošljavanja i kontinuiranu edukaciju asistenata i budućih projekt menadžera koji će raditi na implementaciji planiranih budućih aktivnosti LAG-a regije Doboj.

Struktura odlučivanja u Udruženju, kao i prava i obaveze definisane su Statutom Udruženja usvojenog 05.12.2007. godine. O organizaciji rada LAG-a, izradi projektnih prijedloga, izvještavanju i legalnosti rada Udruženja brine se Izvršni direktor Udruženja. Upravni odbor kontroliše rad Izvršnog direktora, usvaja izvještaje i projektne predloge, itd. Misija LAG-a regije Doboj je kontinuiran rad na razvoju regije s posebnim osvrtom na razvoj ruralnih dijelova regije Doboj i Maglaj.

Ciljevi organizacije su sljedeći:

- razrada lokalnih/međuopćinskih strategija (ruralnog) razvoja: (turizam, kulturno nasljeđe, zaštita okoliša, sport, razvoj lovišta i sl.)
- učešće u izradi i implementaciji projekata iz oblasti lokalnog ekonomskog, društvenog, kulturnog i ruralnog razvoja, te procjenjivanje uticaja pojedinih projekata na društvo i zajednicu;
- promocija „novog“ koncepta ruralnog razvoja i principa javno – privatnih preduzeća
- iznalaženje dodatnih finansijskih sredstava za sufinansiranje navedenih i srodnih aktivnosti;
- organiziranje edukativnih sadržaja, stručnih seminara i radionica;
- širenje mreže i razmjena iskustava sa istim ili sličnim udruženjima u zemlji i inostranstvu;
- stručno usavršavanje, osposobljavanje svojih članova, promocija vlastitih ciljeva i interesa putem seminara, savjetovanja, te sličnih oblika obrazovanja;
- izdavanje publikacija, časopisa, stručnih nalaza i sl.;
- promocija novih tehnologija;
- provođenje analiza, istraživanja te davanje preporuka;
- unapređenje informisanja društva;

Osnivači LAG-a regije Doboj do sada su sproveli niz projekata, tako da njihovo iskustvo predstavlja veliku prednost samog LAG-a kako u implementaciji samog projektnog prijedloga tako i u budućim planiranim aktivnostima Udruženja.

Realizovani i kandidovani projekti

Jedan od projekata koje je uradio LAG jeste i projekat „Podsticaj ruralnog razvoja kroz jačanje turističkih kapaciteta LAG regije Doboj - Tour de LAG“ odnosio se na sanaciju i uređenje gradske tvrđave u Maglaju. Vrijednost projekta je 66.000 KM, finansiran je od strane UNDP-a sa 50% i općine Maglaj sa 50% vrijednosti projekta. Projekat koji je apliciran prema Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva u okviru sektora ruralnog razvoja je projekat „Sanacije i izgradnje dvije potočne vodenice (Bistrica i Čobe), sa poluautomatskom pakirnicom za pakovanje integralnog brašna“, a sve u cilju održivog ruralnog razvoja. Radovi na izgradnji vodenice na Bistrici su završeni i treba da se pusti u pogon. Kada je u pitanju vodenica na području MZ Čobe, radovi će početi po

okončanju imovinsko-pravnih odnosa. Vrijednost projekta je 17.000 KM projekat je finansiran od strane: Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva sa 10.700 KM, Kantonalnog ministarstva za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo sa 4.000 KM, Općina Maglaj sa 2.300 KM.

LAG-GOZB - Grupa općina Zapadne Bosne

UG 'LAG-GOZB', sa punim imenom Udruženje građana 'Lokalna Akciona Grupa – Grupa Općina Zapadne Bosne', je zvanično uspostavljena i registrovana pri Ministarstvu pravde BiH, 27. februara 2008. Uspostavljanje LAG-a je pratilo inicijativu UNDP-a BiH, koji je prepoznao mogućnosti i prednosti LAG-ova, te prenio znanje i pozitivne primjere iz Europe. Uspostavljanje ne bi bilo moguće na domaćem terenu da prednosti i koristi inicijative nisu bile prepoznate od strane općina, čime su u osnivanje UG 'LAG-GOZB' ušle općine Drvar, Bosanski Petrovac, Bosansko Grahovo i Glamoč. Pored njih koje su osnivači LAG-a, u isti su ušli predstavnici NGO sektora RRS Drvar i udruženje građana 'Mala ekonomija' iz Bosanskog Grahova.

Osnovni ciljevi UG LAG-GOZB su:

- razrada lokalnih/međuopštinskih strategija (ruralnog) razvoja (turizam, kulturno naslijeđe, zaštita okoliša, sport, razvoj lovišta i sl.)
- razrada, iznalaženje i implementacija konkretnih projekata na terenu (kako vlastitih tako i po prijedlogu zadruga, privrednih društava, poljoprivrednika, javnih-komunalnih preduzeća, fizičkih lica i dr.)
- promocija "novog" koncepta ruralnog razvoja i principa javno-privatnih preduzeća,
- međuopštinska suradnja i međuopštinski projekti,
- iznalaženje dodatnih finansijskih sredstava za sufinansiranje navedenih i srodnih aktivnosti,
- razvoj malih i srednjih preduzeća
- organizovanje edukativnih sadržaja, stručnih seminara i radionica
- širenje mreže i suradnja sa sličnim organizacijama i regiji
- uspostavljanje saradnje s pojedincima, lokalnim i stranim organizacijama i subjektima koji su zainteresovani za program rada udruženja,
- stručno usavršavanje, osposobljavanje svojih članova, promocija vlastitih ciljeva i interesa putem seminara, savjetovanja, te sličnih oblika obrazovanja,
- praćenje međunarodnih programa i priprema domaćih potencijalnih partnera za suradnju,
- izdavanje publikacija, časopisa, stručnih analiza i sl
- promocija novih tehnologija,
- provođenje analiza, istraživanja te davanja preporuka,
- unapređenje informisanja društva,
- ostale djelatnosti odgovarajuće za postizanje opšteg cilja u skladu sa Statutom.

7. LEADER PRISTUP U HRVATSKOJ

LEADER program u okvirima Republike Hrvatske

Provedba LEADER programa i osnivanje LAG-ova u Republici Hrvatskoj

Za uvođenje i provedbu LEADER programa u Hrvatskoj zaduženo je Ministarstvo za poljoprivredu unutar kojeg djeluje IPARD. Agencija kao njezino provedbeno tijelo nadležno za slijedeće vrste aktivnosti u pogledu njegove provedbe:

- objavljivanje poziva na nadmetanje u okviru kojeg se LAG-ovi mogu prijaviti za odobrenje,
- konačni odabir LAG-ova na temelju predizbora koji vrši Ocjenjivački odbor,
- odobrenje njihovih lokalnih razvojnih strategija na temelju prepoznatog i objektivnog kriterija,
- raspodjela budžeta za odabrane LAG-ove,
- procjena prihvatljivosti i odobrenje projekata u okviru lokalnih razvojnih strategija,
- funkcija kontrole (administrativna i na licu mjesta),
- plaćanja krajnjim korisnicima na temelju pregledanih i odobrenih zahtjeva za plaćanje.

IPARD program u Republici Hrvatskoj

Prioritet 1:

- Mjera 101 - Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva u svrhu restrukturiranja i prilagodbe standardima Zajednice
- Mjera 103 - Ulaganja u preradu i marketing poljoprivrednih i ribljih proizvoda u svrhu restrukturiranja tih aktivnosti i njihovo unapređenje prema standardima Zajednice

Prioritet 2:

- Mjera 201 - Aktivnosti u svrhu poboljšanja okoliša i krajolika
- Mjera 202 - Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja

Prioritet 3:

- Mjera 301 - Poboljšanje i razvitak ruralne infrastrukture
- Mjera 302 - Diverzifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti
- Tehnička pomoć (Mjera 501)

LAG u Republici Hrvatskoj:

- Pravni oblik LAG-a je Udruženje registrirano u skladu sa Zakonom o udruženjima (NN 88/01, 11/02)
- LAG obuhvaća jasno definirano i zemljopisno kontinuirano područje te stanovnike jednog ili više naselja, unutar dvije ili više jedinica lokalne samouprave (općina, grad)
- Zemljopisni kontinuitet područja se ostvaruje tako da jedinice lokalne samouprave tj. naselja moraju imati međusobno direktan kontakt bilo kopnom, morem ili vodom
- LAG predstavlja ruralno područje s više od 5.000, a manje od 150.000 stanovnika,
- Naselje u sklopu LAG-a ne smije imati više od 25.000 stanovnika,
- Jedno naselje može pripadati isključivo jednom LAG-u (17 naselja u RH),

- Sjedište LAG-a se nalazi unutar područja koje obuhvaća LAG,
- U upravljačkoj strukturi LAG-a sudjeluju predstavnici
 - gospodarskog i civilnog sektora s najmanje 50%,
 - izvršnog ili upravnog tijela jedinica lokalne samouprave s najmanje 20%,
 - žene s najmanje 30%,
 - najmanje 1 osoba do 29 g., 1 osoba od 29 do 50 g. i 1 osoba preko 50 g.
- Članovi LAG-a mogu biti fizičke i pravne osobe,
- Članovi upravljačke strukture LAG-a moraju imati prebivalište i/ili biti registrirani i/ili imati registriranu podružnicu unutar područja koje obuhvaća LAG
- Upravitelj/voditelj LAG-a ne mora biti član LAG-a i ne mora imati prebivalište unutar područja koje obuhvaća LAG; mora imati završenu višu ili visoku školu,
- LAG mora imati izrađenu LRS koja mora biti u suglasju s IPARD programom i postojećim razvojnim dokumentima i čija realizacija se planira za vrijeme trajanja IPARD programa (2007-2013),

Obavezni elementi lokalne razvojne strategije (LRS):

- grafički prikaz područja LAG-a,
- SWOT analiza područja LAG,
- opis karakteristika partnerstva i uključenost učesnika u proces izrade LRS ,
- razrađene kriterije za odabir projekata LAG-a (opis procedure za donošenje pisma preporuke),
- mjerljivi ciljevi i provedbene aktivnosti,
- usklađenost s nadređenim strateškim dokumentima,
- finansijski plan za provedbu aktivnosti u razdoblju do kraja 2013. godine

Preporuke za izradu lokalne razvojne strategije (LRS):

1. Karakteristike područja obuhvaćenog LAG-om

- Opće zemljopisne karakteristike područja (površina i granice područja, reljefne i klimatske karakteristike, kulturna, historijska, prirodna baština i Natura 2000, stanje društvene i komunalne infrastrukture)
- Ekonomske karakteristike područja (glavne privredne djelatnosti, stanje privrede, tržište radne snage)
- Demografske i socijalne karakteristike područja (broj i gustoća stanovnika, demografska kretanja, obrazovna struktura stanovništva, školstvo i kultura)

2. SWOT analiza razvojnih mogućnosti područja (postojeće snage i slabosti te prilike i prijetnje za razvoj)

3. Razvojna vizija

- Razvojni ciljevi po osima ruralnog razvoja (dugoročni ciljevi poželjni)
- Opis mjera za doseganje ciljeva uključujući definiranje korisnika i kriterija prihvatljivosti
- Očekivani rezultati po mjerama

4. Strategija izrade i provedbe

- Karakteristike partnerstva,
- Primjena načela "odozdo prema gore" i sudjelovanje različitih interesnih skupina,

- uključujući socio-ekonomske ugrožene skupine, žene i mlade u izradi strategije,
- Plan provedbe i slijed aktivnosti u ostvarenju ciljeva,
- Sposobnost upravljanja javnim sredstvima,
- Utjecaj provedbe strategije na okoliš,
- Izvori finansiranja i održivost strategije bez sredstava javne pomoći,
- Procjena broja projekata i potrebnih sredstava ** za razdoblje 2012. – 2013.
- Praćenje provedbe strategije i mjerenje učinaka provedbe strategije, kriteriji i indikatori za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti
- Procedura donošenja odluka uključujući proceduru odabira projekata kojima će LAG izdati pismo preporuke i spriječavanje sukoba interesa

5. Usklađenost s nadređenim strateškim dokumentima (kratak opis odnosa strategije s Nacionalnim strateškim referentnim okvirom 2012 – 2013, Strategijom ruralnog razvoja 2008 – 2013, IPARD programom 2007 – 2013 i županijskim razvojnim strategijama)

Odgovornosti i zadaci MP / Upravna direkcija:

- zakonodavni okvir (LEADER Pravilnik) koji definira kriterije za stvaranje, odabir (što uključuje odabir i rangiranje), te finansiranje LAG-a (budžet i dozvoljeni troškovi),
- promicanje i informiranje svih potencijalnih ekonomskih i društvenih aktera i učesnika u ruralnim područjima o LEADER pristupu u Hrvatskoj,
- podizanje svijesti o aktivnostima vezanim za provedbu LEADER pristupa,
- potpora potencijalnim LAG-ovima u izradi njihove lokalne razvojne strategije,
- uspostava Ocjenjivačkog odbora koji će obavljati ocjenu lokalne razvojne strategije (uključujući i kvalitetu partnerstva),
- utvrđivanje kvote LAG-ova za odabir prije raspisivanja javnog natječaja za odabir LAG-ova,

Odgovornosti i zadaci Agencije za plaćanja:

- raspisivanje javnog konkursa za odabir LAG-ova,
- administrativna obrada prijave pristiglih na javni natječaj za odabir LAG-ova,
- odabir LAG-ova nakon završenog ocjenjivanja od strane Ocjenjivačkog odbora,
- potpisivanje Ugovora sa odabranim LAG-ovima vezano za finansijsku potporu (određivanje prava i odgovornosti LAG-a),
- uspostavljanje Liste LAG-ova koji su odabrani na konkursu i koji su potpisali Ugovor
- kontrola LAG-ova vezano za prihvaćene obveze iz Ugovora (administrativna kontrola i kontrola na terenu)
- isplata ugovorenim LAG-ovima kontroliranih i odobrenih prihvatljivih izdataka

Odgovornosti i zadaci LAG-ova

- uspostava i registracija LAG-a pri nadležnom Uredu državne uprave,
- izrada lokalne razvojne strategije,
- prijava LAG-a na natječaj za odabir i sufinansiranje LAG-ova,
- promocija i informiranje lokalnog stanovništva o postojećim mogućnostima unutar IPARD programa,
- organizacija treninga i radionica za lokalno stanovništvo u svrhu definiranja projekta potrebnih za realizaciju lokalne razvojne strategije,
- upravljanje radom LAG-a (projekt menadžment, programiranje aktivnosti, računovodstvo, izvještavanje ...),
- traženje finansijske potpore za svoj rad od strane IPARD Agencije (podnošenje

- Zahtjeva za isplatu),
- izdavanje pisma preporuke za projekte na natječaje iz Mjera IPARD programa.

Koraci u osnivanju LAG-a

- INFORMACIJA (web, štampa, radionice, konferencije...),
- INICIJATIVA (javni, civilni, privatni),
- SPORAZUM O PARTNERSTVU (inicijatori),
- REGISTRACIJA PARTNERSTVA – LAG-a (statut - Ured državne uprave – osnivači),
- LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA (dionici),
- BUDŽET (JLS, članarina, donacije, projekti ...),
- TIJELA LAGa (UO, predsjednik, voditelj/upravitelj, administracija ...)

Provedba Mjere 202 u RH

- LAG-ovi će biti izabrani na temelju otvorenog javnog konkursa za sva ruralna područja. Javni konkurs će objaviti Agencija za plaćanja,
- Agencija za plaćanja će obavljati administrativnu obradu prijave (provjera pravovremenosti, potpunosti prijave i kriterija prihvatljivosti),
- Nakon administrativne obrade prijave Ocjenjivački odbor za ocjenu LRS obavlja ocjenu LRS (ocjena kvalitete partnerstva i kvalitete lokalne razvojne strategije) temeljem sistema bodovanja,
- Ocjenjivački odbor imenuje ministar poljoprivrede,
- Nakon završene administrativne obrade prijave i ocjene LRS, Agencija za plaćanja donosi Odluku o odabiru LAG-a/Odluku o odbijanju,
- Nakon donošenja Odluke o odabiru LAG-a, LAG dostavlja Agenciji za plaćanja na odobrenje Godišnji plan aktivnosti,
- LAG kojemu je odobren Godišnji plan aktivnosti sklapa s Agencijom za plaćanja Ugovor o dodjeli sredstava,
- Nakon isteka tromjesečja od datuma sklapanja Ugovora s Agencijom za plaćanja, LAG podnosi Zahtjev za isplatu za izdatke koji su plaćeni u cijelosti u proteklom tromjesečju,
- Kontrolu na terenu provodi Agencija za plaćanja.

Postupak odabira LAG-ova i odobrenje lokalnih strategija razvoja

LAG-ovi će biti izabrani na temelju raspisanog konkursa za sva ruralna područja kojeg će voditi IPARD Agencija. Posebni kriteriji će se koristiti za:

- pristup koji se temelji na području,
- kvalitetu i usklađenost ciljeva IPARD programa s predloženim lokalnim strategijama razvoja, i
- sposobnost LAG-a da upravlja realizacijom prijedloga.

Primijenjeni postupak odabira temeljiti će se na sistemu rangiranja izbornog kriterija, a ne na načelu "tko prvi, njemu sve". Sistem rangiranja će naknadno razviti upravno tijelo kao dio smjernica LEADER pristupa. Na temelju podnesenih prijave i ocjene postavljenih izbornih kriterija, LAG-ove će prethodno odabrati Ocjenjivački odbor koji se sastoji od predstavnika MPS-a/upravnog tijela, MPS -a/IPARD Agencije, Ministarstva mora, prometa i infrastrukture i drugih relevantnih ruralnih faktora i neprofitnih organizacija. Ocjenjivački odbor će podnijeti popis prethodno odabranih LAG-ova IPARD Agenciji za odabir, odnosno

odobrenje. Uloga IPARD agencije je ograničena na provjeru prihvatljivosti u postupcima odobrenja. Ako se donese odluka u suprotnosti s ocjenjivačkim izvješćem Ocjenjivačkog odbora ona treba biti u skladu s kriterijem prihvatljivosti. Konačna odluka će biti predstavljena IPARD Odboru za praćenje.

IPARD Agencija će potpisati ugovorni sporazum koji obuhvaća tekuće troškove i provedbu specifičnih projekata saradnje s odabranim LAG-ovima, te će uspostaviti registarski sistem izabranih, odnosno odobrenih LAG-ova.

Prilike za sufinansiranje

Odobreni LAG-ovi nakon sklapanja ugovora s IPARD agencijom dobiti će mogućnost sufinansiranja prihvatljivih troškova unutar tri podmjere:

- Podmjera 1: Sticanje vještina, animiranje stanovnika LAG teritorija;
- Podmjera 2: Realizacija lokalnih strategija razvoja;
- Podmjera 3: Projekti saradnje.

Kao nastavak procesa razvijanja lokalnih strategija razvoja na temelju LEADER pristupa, a sve u svrhu poboljšanja kvalitete života u ruralnim područjima, jedinice lokalne samouprave imaju mogućnost ostvarivanja dodatnih bodova prilikom prijave na konkurs unutar IPARD mjere 3.1. „Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture“, i to za područja ulaganja:

- Sistem kanalizacije i pročišćavanja otpadnih voda;
- Lokalne i nerazvrstane ceste;
- Toplane;
- Protupožarne ceste.

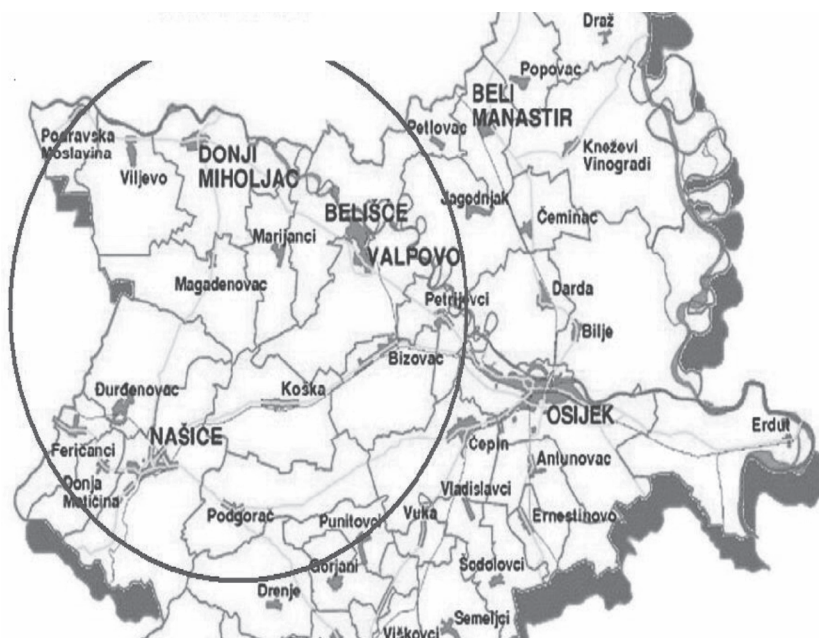
Primjeri dobre prakse: LAG Karašica, LAG Laura i LAG Gorski Kotar

LAG Karašica - EU perspektive za lokalni ruralni razvoj

Lokalna akcijska grupa Karašica osnovana je 28. decembra 2009. godine kao rezultat projekta «Inicijativa za ruralni razvoj» Hrvatskog instituta za lokalnu samoupravu (HILS) iz Osijeka. LAG Karašica je prvi osnovan na području Slavonije i Baranje i rezultat je inicijative i znanja domaćih (lokalnih) stručnjaka.

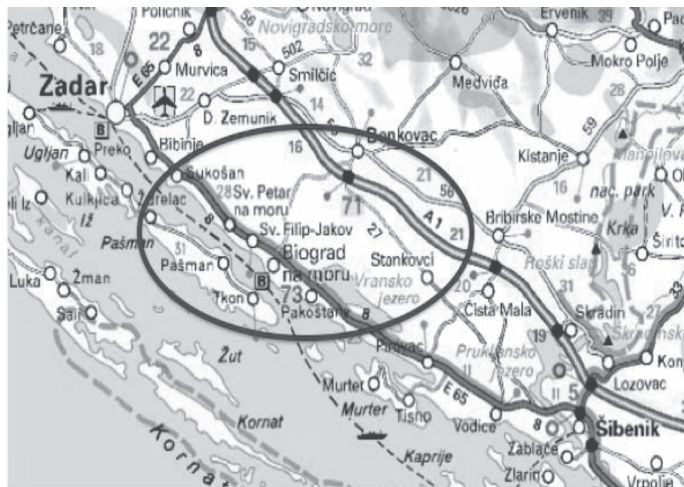
Ime «Karašica» LAG je dobio po istoimenoj rijeci koja povezuje cijelo područje koje obuhvaća LAG. Uz JLS članovi LAG-a su i naučne i stručne ustanove, udruženja i savezi udruženja, trgovačka društva, obrti, porodična poljoprivredna gospodarstva i druge osobe. Dosadašnje aktivnosti LAG-a su bile informiranje potencijalnih članova i povezivanje članstva na čemu se permanentno i dalje radi, edukacija članova u inozemstvu i posjet susjednom LAG-u u Republici Mađarskoj, kao primjeru dobre prakse.

Planovi za sljedeće razdoblje su dodatna edukacija i informiranost članova kao podloga za stvaranje razvojnog tima i priprema za izradu lokalne razvojne strategije, povezivanje sa drugim LAG-ovima na području RH, uspostavljanje partnerstava i umrežavanje.

LAG Laura

Lokalna akcijska grupa "Laura" osnovana je 2009. godine s ciljem identifikacije lokalne razvojne strategije, sudjelovanja u poticanju ruralnog razvoja kroz povezivanje i sudjelovanje u LEADER projektima, te zajednička aktivnost u prikupljanju sredstava i njihova pravilna raspodjela prema namjeni za koju su dobivena, a sve u cilju unaprjeđenja kvalitete života u ruralnom području Zadarske županije (dva grada i jedanaest općina) i održavanja broja stanovnika kroz održiv, integrirani lokalni razvoj.

Osnovan je kao udruženje građana čiji su osnivači jedinice lokalne samouprave, lokalne javne ustanove poput škole, predstavnici lokalnog poslovnog sektora, udruženja građana iz ruralnih sredina, te u funkciji zainteresiranog promatrača aktivnosti, UNDP Zadar. LAG "Laura" djeluje na području Zadarske županije i pokriva područje grada Benkovca i Biograda na Moru, te općina Bibinje, Galovac, Lišane Ostrovičke, Pakoštane, Pašman, Polača, Sukošan, Sv. Filip i Jakov, Škabrnja, Stankovci i Tkon, ukupno trinaest gradova i općina. Osim 13 jedinica lokalne uprave, članovi LAG-a su i iz poslovnog i civilnog sektora, ukupno 35 članova.

LAG "Laura" pokriva površinu od 1,049.61 km², a na njegovom području živi 43.777 stanovnika (prema popisu iz 2011.). Područje LAG-a iznimno je bogato prirodnim ljepotama – u područje LAG-a spada najveće jezero u Hrvatskoj Park prirode Vransko jezero. Posebnost LAG-a čini činjenica da obuhvaća gradove i općine na priobalju, na otocima i u zaleđu – time su obuhvaćene sve karakteristike ovog kraja.

Svrha uspostavljanja LAG-a je potaknuti i pružiti pomoć članovima udruženja da razmišljaju o dugoročnom potencijalu svog ruralnog područja. LAG djeluje u cilju: ojačavanja privrednog okruženja, kako bi se doprinijelo stvaranju radnih mjesta; poboljšanju prirodnog i kulturnog naslijeđa; jačanju kapaciteta zapošljavanja, poticanja zapošljavanja i povećanja broja radnih mjesta unutar svojih zajednica.

LAG Gorski Kotar

Proizašao je iz projekta „ODRŽIVA BUDUĆNOST RURALNIH PODRUČJA HRVATSKE“, gdje je Gorski kotar izabran kao pilot područje za provedbu projekta. Projekt je financiran od strane Holandske vlade sredstvima MATRA programa, nositelj je bila nizozemska organizacija Milieukontakt International iz Amsterdama, Hrvatska mreža za ruralni razvoj (HMRR) iz Zagreba, Udruge ODRAZ i SMART, Pelikan Consult iz Zadra te lokalni partner na projektu PINS iz Skrada.

Cilj projekta je bilo pokretanje održivog ruralnog razvoja prema LEADER programu, koji se postiže formiranjem Lokalne akcijske grupe (LAG) te izradom strateškog dokumenta održivog razvoja za područje Gorskog kotara.

Članovi Lokalne akcijske grupe Gorski kotar (LAG GK) uz podršku konsultanta, su izradili "Strateški plan održivog razvoja Gorskog kotara" i "Osnovnu analizu stanja područja", koji predstavljaju polaznu osnovu za privlačenje sredstava u Gorski kotar. U izradi ovih dokumenata aktivno su sudjelovali i predstavnici lokalnih samouprava te drugih institucija od značaja.

Provedbom projekta ostvarilo se zaboravljeno jedinstvo Gorskog kotara koje je bilo izraženo kroz aktivno sudjelovanje svih članova Lokalne akcijske grupe što dokazuje da je najveća snaga bio zajednički rad. Svi Gorani dijele, usprkos različitostima, iste vrijednosti: ljubav prema svom kraju, svojoj domaćoj riječi i vjeru u bolju budućnost Gorskog kotara i svih njegovih stanovnika.

LAG Gorski kotar formiran je sredinom aprila 2008. godine. Svoj pravni oblik dobiva Osnivačkom skupštinom gdje se donosi odluka o daljnjem djelovanju kao Udruženje. Upisom u Registar Udruga 23.02.2009. godine, dobiva svoj pravni oblik, te postaje prvi registrirani LAG kao Udruženje na području Republike Hrvatske. U Udruženju su zastupljeni svi dijelovi goranskog prostora, različite društvene skupine i različite djelatnosti karakteristične za Gorski kotar te ju čini kombinacija javnog, privatnog i civilnog sektora.

VIZIJA - razvoj Gorskog kotara kao ruralnog područja Republike Hrvatske u skladu s njegovim potrebama prema EU standardima na načelima LEADER-a. Gorski kotar – područje za cijeli život!

MISIJA - da Gorski kotar postane cjelina, koja će objediniti interese stanovnika svih 9 jedinica lokalne samouprave, a kroz koju će Gorski kotar zajednički nastupati izvan svojih granica u skladu s načelima održivog razvoja i prirodnim uvjetima koji se smatraju izuzetnim bogatstvom.

CILJ - potaknuti zajedno kotačić razvoja Gorskog kotara!!!

Gorski Kotar danas: - Gorski kotar obuhvaća područje od nekih 1275 kvadratnih kilometara prostora izuzetno bogatog šumom, vodom te historijskim i tradicijskim naslijeđem. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine na tom području živi nešto više od 26 000 ljudi, dok je to 2011. godine oko 23 000 stanovnika, nejednako raspoređenih na šest općina i tri Grada, uz prosječnu gustoću naseljenosti od 20,5 stanovnika/km² (2001), te 18,00 st./km² (2011.) Za usporedbu, hrvatski prosjek je 77,5 stanovnika /km², a županijski čak 85,3 stanovnika/km². Obuhvaća 3 grada Delnice, Čabar i Vrbovsko, te 6 općina Brod Moravice, Fužine, Lokve, Mrkopalj, Ravna Gora i Skrad.

- ekonomski i socijalni pad
- nezaposlenost
- niski prihod po glavi stanovnika
- demografski pad i starenje stanovništva, depopulacija
- slaba ukupna razvijenost regije i izoliranost
- disperzija proizvodne strukture
- slaba diversifikacija poduzetničkih aktivnosti
- usporeni ekonomski rast
- nedovoljno iskorišteni privredni potencijal
- gubitak lokalnog identiteta
- nezainteresiranost za kontinuirano učenje
- neusklađenost obrazovnih programa sa potrebama tržišta rada
- poteškoće pri organiziranju lokalnih učesnika

Prioriteti prema Lokalnoj razvojnoj strategiji Gorskog kotara 2010-2013:

- Pобољшanje i prilagodba poduzetničke klime uvjetima specifičnim za područje Gorskog kotara
- Razvoj turizma i usmjeravanje razvoja poljoprivrede/tradicionalnih zanata na način da doprinose razvoju turizma
- Zaštita prirodnih i kulturnih resursa
- Održivo korištenje šumskog potencijala Gorskog kotara
- Povećanje prepoznatljivosti Gorskog kotara
- Smanjivanje depopulacije

LAG Gorski kotar danas broji preko 30 članova. Svoju samoodrživost čekajući akreditaciju resornog Ministarstva za provedbu Lokalne strategije, ostvaruje velikim entuzijazmom pojedinaca, članova LAG-a te realizacijom više projekata kako na nacionalnom tako i na europskom nivou.

8. LEADER PROGRAM I LAG-ovi U DRŽAVAMA EU

LEADER program svoje začetke u Europi bilježi još od 1991. godine kada je pokrenuta prva LEADER inicijativa. Do danas, u zemljama članica Evropske unije provodi se LEADER program i u skladu s njim osnivaju Lokalne Akcijske Grupe - LAG-ovi. Dobra praksa kroz ostvarene koristi regija koje su profitirale udružujući se na ovakav način dostupna je drugim zajednicama koje streme unapređenju kvaliteta življenja i rada u ruralnim područjima. LEADER i danas, nakon više od dvije decenije, predstavlja okvir za pronalaženje novih rješenja i načina uređivanja održivog ruralnog razvoja.

Kao i sa mnogim drugim aktivnostima finansiranim iz sredstava EU, tako je i u inicijativi LEADER, neophodno osigurati dodatno finansiranje za implementaciju konkretnih aktivnosti (od državnih institucija uključenih u rad LAG - u formi doprinosa iz javnih/budžetskih sredstava, pa do finansijskih sredstava koja dolaze od privatnih firmi, nevladinih udruženja i pojedinaca). Upravo iz tog razloga, svaki je LAG, pored direktne odgovornosti za implementaciju konkretnih aktivnosti u okviru oblasti u kojoj djeluje, obavezan i da učestvuje u iznalaženju dodatnih sredstava za sufinansiranje projekata.

Inicijativa LEADER pokušava da obuhvati sve ključne grupe koje djeluju u zajednici i organizacije koje su odgovorne za podizanje svijesti, osiguravanje sredstava, menadžment i pružanje usluga u području na kojem djeluje određeni LAG.

Ovo obično uključuje aktivno učešće predstavnika vijeća općina, distrikta/kantona, ruralnih zajednica, udruženja i lokalnih razvojnih agencija. Naročita pažnja se posvećuje uključivanju mladih i žena u rad LAG-a, dok se u smislu konkretnih aktivnosti posebno tretira problematika zaštite okoliša i promocije kulturnog naslijeđa. LAG se obično sastoji od predstavnika pravnih subjekata različite prirode i profesionalne vokacije od kojih svaki ličnim angažmanom doprinosi cjelokupnom razvoju oblasti u okviru LAG-a u kojem djeluje.

Partneri u LAG-u zajednički učestvuju u:

- razradi strategija ruralnog razvoja u okviru oblasti u kojoj LAG djeluje;
- odabiru prioritetnih projekata i implementaciji istih;
- strateškoj raspodjeli sredstava i monitoringu upotrebe istih;
- osiguranju mentorstva, podrške i pružanju poslovnih prilika novim partnerima u ovoj oblasti;
- razradi okvira za donošenje lokalne i regionalne politike razvoja EU u oblasti ruralnog razvoja.

LAG-ovi u EU imaju svojstvo pravnog lica i registovani su u formi udruženja ili kao privredni subjekti ograničene odgovornost, neprofitnog karaktera. Udruženje se pokazalo kao najraširenija i najdjelotvornija forma organizovanja u svim zemljama EU, gdje se program LEADER izvodi.

Svaki LAG ima Skupštinu, Upravljački komitet/Upravni odbor (tijelo zaduženo za donošenje odluka), Nadzorni odbor (tijelo koje vrši monitoring dogovorenih aktivnosti), menadžera LAG-a (izvršnog direktora, osobu zaduženu za predstavljanje i zastupanje) i osobu zaduženu za finansije i administraciju u LAG-u. Naglasak se sve više stavlja na

povezanost sa već postojećim partnerstvima u predmetnoj oblasti, kao i lobiranju za ulazak novih subjekata.

U mnogim područjima, LAG-ovi imaju i svoja isturena odjeljenja (šaltere, koji su smješteni u opštinskim salama, odnosno drugim javnim institucijama), gdje se građanima daju blagovremene informacije u vezi sa ruralnim razvojem i ostalim oblastima usko vezanim za ruralni razvoj. U formi partnerstva, LAG-ovi razrađuju, koordiniraju i provode strategije ruralnog razvoja razrađene u okviru inicijative LEADER. Od LAG-ova se, također očekuje, da razvijaju i ohrabruju povezivanje sa poslovnim sektorom, volonterskim i drugim zakonski priznatim zajednicama i drugim akterima prisutnim na terenu u svrhu osiguranja strateškog pristupa rješavanju konkretnih problema oblasti u okviru koje djeluju, kao i prikupljanju svježih ideja i inicijativa. Predsjednik LAG-a je najčešće ugledni građanin područja gdje LAG djeluje. Načini djelovanja i organizacije su vrlo fleksibilni i variraju ne samo od države do države već i unutar iste teritorijalne jedinice. Sjedište LAG-a je obično mjesto gdje se nalazi sud pri kom je isti registrovan.

Osnovne aktivnosti svih LAG-ova u EU bi se mogle podijeliti u četiri velike grupe:

1. Izrada održivih strategija ruralnog razvoja u područjima djelovanja;
2. Izbor projekata za koje se traže dodatni izvori sufinansiranja od EU i drugih partnera;
3. Lobiranje i iznalaženje dodatnih finansijskih sredstava iz dostupnih finansijskih izvora;
4. Implementacija i praćenje konkretnih aktivnosti na terenu;

Države članice Europske unije primjenjuju program ruralnog razvoja LEADER u jačanju lokalnog kao protutežu europeizaciji. U periodu od 1991. do 2006. LEADER I, LEADER II i LEADER+ programi pokazali su novi pristup za integrisanom i održivom razvoju ruralnih područja i osnaživali su razvojne politike lokalnih zajednica. U rješavanju problema nepovoljnijeg položaja ruralne Europe u odnosu na urbanu LEADER program predstavlja nov socio - ekonomski uzor. Primjerice u Španiji u ruralnom području nije postojala saradnja između lokalnih vlasti, ekonomskih i drugih aktera razvoja, te je LEADER program potaknuo zajedničku odgovornost u vođenju pozitivnih promjena u ruralnom prostoru. Pozitivnim se smatra i inicijativa za pokretanje aktivnosti koje kreću od lokalne zajednice. Česta je pojava u zemljama EU da LEADER utiče na politike ruralnog razvoja. Recimo u Španiji je LEADER uticao na reaktiviranje administrativnih tijela, u Francuskoj je porasla uloga političkih lidera u LEADER programu; u Italiji je evidentno povećanje monopola turističkih organizacija i njihovog uticaja u LAG-ovima.

U razvoju ruralnog prostora postoje potvrde da je LEADER pristup pozitivan i kao novi razvojni model poljoprivrednog sektora. Inovativnost je stavila poljoprivrednu proizvodnju u širi kontekst politike ruralnog razvoja kroz horizontalno umrežavanje na lokalnom području. Tako su problemi ruralne Francuske (napuštena zemlja, opće deagrarizacija, smanjenje važnosti poljoprivrede kao izvora dohotka itd.) pokrenuli lokalne aktere na način da je Francuska postala najaktivnija članica u LEADER programima.

Neke zemlje članice su na prve rezultate LEADER inicijative reagovala tako što su na svojim teritorijama implementirale vlastite programe, slične programu LEADER. To je bio slučaj u Španiji (PRODER) ili u Finskoj (POMO), gdje je cjelokupna teritorija zemlje (osim gradskih zona) bila pokrivena radom lokalnih akcijskih grupa. Isto tako u Irskoj su principi LEADER-a značajno uticali na vladine programe i doprinijeli i čuvenom „irskom čudu“. Godine 1988. godine u ruralne regije poslani su „animatori“ koji su imali zadatak utvrđivanja potreba i potencijala svake regije, okupljanja lokalne zajednice, stvaranja

zajedničke strategije, mobilizacije aktivne populacije u cilju budućnosti regija, a posebno im je bio zadatak osiguravanje podrške lokalnih aktera u procesu pripreme zajedničkih projekata lokalnog razvoja. Nakon toga, program za lokalni razvoj postao je glavni instrument koji je omogućio da se ruralnim regijama dostave neophodna sredstva i da se pokrene dinamički razvoj irskih ruralnih zona.

U nastavku dajemo primjere primjene LEADER programa u pojedinim zemljama članicama EU.

Njemačka i Austrija

Osnova djelovanja LAG-ova u Njemačkoj i Austriji je razrada integralnih regionalnih ruralnih razvojnih strategija (pilot - karaktera) i iznalaženje finansijskih sredstava za sufinansiranje konkretnih projekata. U rad LAG-ova uključuju se svi zainteresovani akteri na lokalnom nivou, vezani zajedničkim ciljem regionalnog razvoja oblasti u okviru koje djeluju. Organizaciona struktura LAG-a je participativne prirode, gdje svi članovi učestvuju prema vlastitim mogućnostima, ciljevima i interesu. U pozadini cjelokupnog nastupa prema trećim stranama stoji - dogovor i saradnja. Postoji osnovna grupa (najviše 30 članova, od kojih samo polovina ima pravo glasa - predstavnici lokalnih proizvođača, turističkog i privrednog sektora, udruženja za zaštitu okoline, predstavnici udruženja žena, poljoprivrednika, opština i mladih) oko koje djeluju dodatne grupe sve do učešća „običnih“ građana u aktivnostima iste. Najveći dio posla obavlja Upravljački odbor. U praksi se osnivaju i razne pod-grupe u zavisnosti od potrebe. LAG-ovi usko saraduju sa kancelarijom na državnom nivou, koja je generalno odgovorna za implementaciju aktivnosti u okvir inicijative LEADER. Predstavnik LAG-a je direktor iste, a bira se sa još jednom osobom zaduženom za svakodnevnu administraciju na godinu dana, sa mogućnošću reizbora.

Finska

LEADER pristup u Finskoj se koristi od 1996. godine i postao je glavni metodološki pristup ruralnom razvoju i obuhvata gotovo sva ruralna područja. Cilj je širenje aktivnosti LEADER-a kako bi dao doprinos ostvarenju ciljeva svih četiri prioriteta osi ruralnog razvoja. Rašireno je mišljenje da je LEADER osobito pogodan za povezivanje učesnika i resursa u rijetko naseljenim područjima Finske. Zbog toga LAG-ovi trebaju imati što širi obuhvat, kako geografski, tako i sektorski. Aktivnosti uključuju mjere programa ruralnog razvoja koje podržavaju: razvoj novih proizvoda, proizvodnje i tehnologija, strukovno obrazovanje i informisanje, plaćanje za poljoprivredno - okolišne mjere, obnovu sela i transnacionalne projekte saradnje kao i projekte saradnje među pojedinim područjima.

Nov i povećan obim aktivnosti finskih LAG-ova osnažio je njihovo nastojanje da ostvare ujednačenu strukturu članstva. Prijašnji LEADER pristup odnosio se na stvaranje ravnoteže u odlučivanju između socijalnih, ekonomskih i okolišnih partnera. Sada se jednako uključuju partneri iz lokalnih samouprava, stanovnici, lokalna udruženja i poslovna zajednica. Posebna pažnja posvećena je uključivanju mladih ljudi i žena. Članstvo u LAG-ovima nastoji biti ujednačeno i podložno je javnoj ocjeni, a novi su članovi dobrodošli kako bi ojačali kapacitete za pristupanje svim prioriteta osim ruralnog razvoja. To je pomoglo jačanju LAG-ove baze znanja i vještina što donosi nove ideje za diversifikaciju poljoprivrednih posjeda, razvoj ruralnih usluga, poduzetničke inovacije i razvoj zajednice.

Za nadzor provedbe, kako bi se kasnije olakšao zadatak vodstvu LAG-a, potrebni su jasni pokazatelji. To podrazumijeva niz mjerljivih pokazatelja, poput broja radnih mjesta, broja osoba sa završenom obukom i postotka stanovništva obuhvaćenog aktivnostima LAG-a.

Takva metodologija, koja je jedinstvena za sve olakšava provjeru podataka i omogućuje mjerenje efikasnosti IV prioritetne osi ruralnog razvoja, a putem redovnog izvještavanja dobivaju se povratne informacije o uspjesima i o problemima u provedbi aktivnosti LAG-a.

Irska

LAG-ovi u Irskoj registrovani su kao firme ograničene odgovornosti (što bi odgovaralo našem „d.o.o.“ obliku registracije), te posluju kao i svaka druga firma, samo što su neprofitnog karaktera i provode isključivo aktivnosti koje se sufinansiraju iz inicijative LEADER. Ured za ruralne zajednice nadležan je, na nivou države, za provođenje inicijative LEADER, a LAG-ovi djeluju kao neka vrsta agencija za implementaciju. LAG-ovi rade na razradi konkretne problematike vezane za ruralni razvoj, djelujući u konsultacijama sa svim akterima uključenim u lokalni razvoj, u nastojanju da podrže integraciju različitih lokalnih zajednica i promociju održivog razvoja. LAG-ovi su registrovani pri sudu, a finansiraju se iz zajedničkih sredstava zainteresovanih strana, uključenih u konkretne aktivnosti, državnih i EU fondova i drugih inicijativa u okviru kojih se implementiraju predloženi projekti.

Engleska

U jugoistočnoj Engleskoj, regionalna razvojna agencija (RRA) koristi sredstva IV prioritetne osi ruralnog razvoja i LEADER pristupa kako bi se pozabavila kompleksnim izazovima ruralnog razvoja koji su povezani sa socijalnom i ekonomskom isključenošću, budućnošću poljoprivrede i pritiskom razvoja na okoliš. Sredstva IV osi ruralnog razvoja se koriste i za osnivanje i upravljanje LAG-ovima, što direktno utiče na podizanje kvaliteta života i stvaranje novih mogućnosti za zapošljavanje stanovništva.

Inovacije Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj vezane za širenje aktivnosti LAG-ova, već privlače velik broj raznolikih sudionika. Njih se potiče da od samog početka uključivanja u LAG sudjeluju u postavljanju ciljeva ruralnog razvoja područja. "Stvoreni s dobrim razlogom" važna je poruka koju regionalna razvojna agencija pokušava promicati kroz program za osnivanje LAG-ova, koji primjenjuje sveobuhvatnu metodologiju za razvoj lokalnih akcijskih grupa. Ona se bazira na odlučivanju „odozdo prema gore“ i uključuje obuku novih članova. Postoje i ostale inicijative za izgradnju kapaciteta, poput grupnog učenja, koje uključuju stare i nove članove te pružaju priliku za razmjenu znanja i iskustava. Sada se osnivaju novi LAG-ovi s ciljem pokrivanja što više ruralnih područja regije, a stari reorganizuju svoje aktivnosti. Jedan primjer tog partnerstva je „WARR u Sussexu“, gdje su se lokalne organizacije i stanovništvo odlučili okupiti kako bi utvrdili prijeko potrebne nove prilike za zaposlenje, pogotovo za mlade članove ruralnih zajednica.

Italija

Članovi LAG-a u Italiji su predstavnici i javnog i privatnog sektora. Predstavnici javnog sektora zastupaju lokalna vijeća, opštine i delegacije javnih subjekata, dok su predstavnici privatnog sektora organizovani (podijeljeni) u sektorske odbore (mala i srednja preduzeća – SME-s i samostalna udruženja privrednika; civilna udruženja; poljoprivredni sektor - zadruga, udruženja poljoprivrednika i poljoprivredne organizacije; hotelijerstvo, turizam, slobodno vrijeme itd.). LAG predstavlja i istim upravlja Odbor direktora, kojeg čine predsjednik, zamjenik, sekretar, blagajnik, te članovi sa pravom glasa (koji se svake godine mijenjaju). Cilj djelovanja je promocija ruralnog razvoja, sa orijentacijom na razradu održive politike ruralnog razvoja, integrišući ekonomske, sociološke i aspekte zaštite okoliša, u cilju povećanja kvaliteta života stanovništva u ruralnim područjima.

Španija

LAG-ovi u Španiji se registruju kao neprofitna udruženja. LAG-ovi imaju generalnu skupštinu, suvereni operativni organ kojeg čine predstavnici svih članova, i dva odbora - izvršni (stalni organ koji vodi, administrira, upravlja i odobrava aktivnosti u okviru programa djelovanja) i nadzorni. Tu je i manja grupa stalno zaposlenih koji vode računa o pružanju blagovremenih informacija građanstvu i zainteresovanim grupama o svemu što se dešava oko aktivnosti LEADER inicijative. Administrativni troškovi se pokrivaju iz članarina.

Češka

Ciljevi programa LEADER u Češkoj i primjeri uspješnih projekata realizovanih u periodu 2004. - 2006. LEADER+ posebno podržavaju inicijativu diversifikacije aktivnosti u ruralnim oblastima, sa naglaskom na nepoljoprivredne djelatnosti i poboljšanje kvaliteta života. I jedno i drugo predstavljaju ključne preduslove za uspješan ruralni razvoj.

Najčešći ciljevi projekata LEADER+ realizovanih u Češkoj orijentisani su ka sljedećim aktivnostima:

- obnova istorijskih spomenika arhitekture;
- razvoj informacione infrastrukture;
- osnivanje muzeja i rekonstrukcija informativnih centara;
- instalacija novih tehnologija;
- unapređenje upravljanja otpadom;
- tehničko-tehnološko opremanje opština (na primjer, sistem komunikacije, prezentacije, nove tehnologije);
- projektna dokumentacija za obradu;
- organizovanje sastanaka i okupljanja grupa, slobodno vrijeme za djecu, aktivnosti u slobodno vrijeme (posebno za žene na porodijskom odsustvu i starije), folklorne i kulturne aktivnosti, takmičenja za lokalni razvoj turističkih usluga i sl.

U daljem pregledu predstavljamo primjere konkretnih aktivnosti pojedinih LAG-ova:

„Posázaví LAG“: Povećanje kvaliteta svijesti i know-how, postavljanje web portala za povezivanje drugih subjekata u regionu, što će omogućiti obuku iz oblasti informacionih i komunikacionih tehnologija. Obuka je posebno usmjerena na mlade ljude, žene na porodijskom odsustvu i socijalno ugrožene porodice. Projekat također ima za cilj da stvori centralnu bazu podataka i informacija u opštinskoj kancelariji.

„Region Haná LAG“: Izgradnja biciklističke staze i odmorišta za bicikliste, posebno u gradu Olomouc i okolini, čime se povećava atraktivnost za bicikliste i podržavaju održivi oblici turizma.

„Sdruženi Ruže LAG“: Adaptacija neiskorištenih prostora u lokalnom vjerskom objektu sa odgovarajućim prostorom za slobodno korištenje i pokretanje prodavnice keramike.

„Kyjovské Slovácko“: Pokrenut je projekat stvaranja fonda narodnih nošnji kako bi se sačuvali lokalni običaji i tradicija. Znatno je povećan broj lokalnih krojačica i stručnjaka za vez. Projekat obuhvata i javne prezentacije i radionice koje su uglavnom namijenjene mladim ljudima kako bi se podiglo interesovanje za lokalne događaje.

9. LEADER U BUDUĆNOSTI: INTEGRIRANJE

Osvrt na ruralnu razvojnu politiku EU zaključuje da je LEADER dosegao stepen zrelosti koji ruralnim područjima omogućuje daleko širu provedbu LEADER pristupa u integrisanom programiranju ruralnog razvoja.

Novi naglasak na LEADER-u u programskom periodu (2007-2013)

Vijeće je, 20. septembra 2005. god., odobrilo novu Odredbu za pomoć ruralnom razvoju u sljedećem programskom razdoblju (2007-2013). Time je LEADER pristupu dodijeljen veći značaj. Tokom utvrđenog razdoblja, svaki program ruralnog razvoja mora imati LEADER komponentu za provedbu lokalnih razvojnih strategija „od dole prema gore“. Najmanje 5% sredstava EU za svaki program mora biti namijenjeno za LEADER (kao posebna LEADER os unutar programa). Ovaj postotak će se u zemljama članicama EU-10 uvoditi postepeno zbog njihovog ograničenog iskustva sa LEADER pristupom, pa će u njima, u razdoblju od 2007. do 2013. god., postotak namijenjen za ovaj pristup iznositi u prosjeku 2,5 %. Zemlje članice ili regije će vršiti odabir LAG-ova na temelju predloženih strategija lokalnog razvoja. Svaki program će imati mogućnost finansiranja izgradnje kapaciteta i podrške potrebne za pripremu lokalnih strategija, te operativnih troškova LAG-ovih struktura i provedbu strategija lokalnog razvoja i projekata saradnje između LAG-ova. Osnivanjem Europske mreže za ruralni razvoj, također će se ojačati strukture umrežavanja.

Fokus na novim zemljama članicama i državama pristupnicama

Poljoprivredne aktivnosti imaju značajnu ulogu u ruralnom razvoju u novim zemljama članicama, kao i zemljama kandidatima. Institucionalne i strukturne promjene u poljoprivrednom sektoru, tokom prošle decenije, prouzročile su viši stepen dugoročne nezaposlenosti, depopulaciju u nekim područjima i pad u davanju usluga i infrastrukturi. O snažen LEADER pristup „od dole prema gore“, koji lokalnim vlastima i zajednicama daje veću ulogu u oblikovanju i provedbi programa za zadovoljenje lokalnih potreba koje umjesto da se fokusira samo na poljoprivredni sektor, također će biti važan u zemljama koje pretendiraju na članstvo u EU. Mnoge od ovih zemalja imaju ograničeno iskustvo proteklih godina u ovakvim participativnim pristupima. Od svog priključenja 1. maja 2004. god., zemlje članice EU-10 mogu se prijaviti na integrirane mjere LEADER tipa, koje se finansiraju kroz EAGGF Odsjeka za smjernice. Šest od deset novih zemalja članica uključile su mjere LEADER tipa u svoje programe. Snažan naglasak će se staviti na izgradnju administrativnih kapaciteta, koji će stimulirati i pomagati osnivanje LAG-ova.

ZAKLJUČAK

Budući da politika ruralnog razvoja, koja se isključivo oslanja na poljoprivredu, nije u stanju odgovoriti na širok spektar problema kao što su zapošljavanje, privredni rast i očuvanje okoliša, ovim se pitanjima mora pristupiti direktnije, stvarajući prilagođene politike ruralnog razvoja koje trebaju pratiti promjene u ruralnim područjima. Otkad je LEADER pokrenut, svojom inicijativom nastoji pružiti ruralnim područjima Europske unije razvojnu metodu za uključivanje lokalnih faktora u stvaranju budućnosti njihovih područja.

Moramo istaći da je LEADER prerastao svoj vlastiti krug korisnika, te je svojim rezultatima nadahnuo državnu i regionalnu politiku, posebno zahvaljujući ostvarenim partnerstvima i novim aktivnostima. LEADER pristup je pokazao da može biti zanimljiv akterima ruralnog razvoja, čak i izvan Europske unije. Na osnovu pozitivnih iskustava iz Europske unije, te postojećih bosansko-hercegovačkih programa postoje inicijalne pretpostavke stvaranju lokalnih akcionih grupa i primjeni LEADER programa.

Oblast poljoprivrede i ruralnog razvoja u Bosni i Hercegovini

Što se tiče Bosne i Hercegovine, u Izvještaju o napretku BiH 2012. godine naglašeno je da je ostvaren mali napredak u usklađivanju sa europskim standardima u oblasti poljoprivrede i politike ruralnog razvoja. U Bosni i Hercegovini još uvijek nije usvojena državna strategija ruralnog razvoja, kao ni državni zakon o vinu. Strateški plan harmonizacije poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja BiH 2008-2011 nije realizovan. Strategija ruralnog razvoja i akcioni plan Republike Srpske, te Plan harmonizacije poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja FBiH moraju se uskladiti sa državnim okvirom. Administrativni kapaciteti i kanali za koordinaciju na državnom i entitetskom nivou i dalje su slabi. Koordinacija politika i aktivnosti u oblasti ruralnog razvoja, uključujući i mjere podrške su nedovoljni.

Nije bilo napretka u pripremama za Instrument za pretpristupnu pomoć za ruralni razvoj (IPARD). Izrađena je sektorska analiza za pet sektora. Nije postignut sporazum o institucionalnim strukturama za decentralizovano upravljanje. Osnovan je Ured za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH, ali nema dovoljno osoblja za izvršavanje njegovih zadataka. Koordinacija između sektora i učešće nevladinog sektora i dalje su slabi.

Entitetski budžeti za poljoprivredu i ruralni razvoj su i dalje mali. Subvencije za poljoprivrednike uglavnom su u vidu proizvoda i nisu usklađene sa *acquis-em*. Odsustvo djelotvorne administracije i efikasnih kreditnih šema za poljoprivredu ugrožava napore na povećanju produktivnosti i konkurentnosti u ovom sektoru.

U Bosni i Hercegovini još uvijek nije usvojena informaciona strategija za poljoprivredu, kao ni zakon o poljoprivrednom popisu. I dalje je potrebno unaprijediti poljoprivrednu statistiku i informacioni sistem za poljoprivredu i izvršiti međusobno usklađivanje postojećih sistema. Sistemi zemljišnih registara nisu usklađeni, a upravljanje zemljištem treba poboljšati. Strategiju poljoprivrednog i ruralnog razvoja u cijeloj zemlji, ojačati kapacitete za koordinaciju i usklađivanje na državnom nivou, unaprijediti mehanizme za provedbu, te nastaviti približavanje zakonodavstva *acquis-u*.

LITERATURA

- Ćorić G., Zagreb(2000.) LEADER od inicijative do metode. Vodič za obuku o LEADER pristupu, ZOE – Centar za održivi razvoj ruralnih krajeva, Zagreb
- Smjernice za uspostavu LEADER inicijative u BiH, MOFTER, Sarajevo (2010.)
- LEADER and Partnerships: The case of Italy, Osti G. (2000.)
- Integrirani razvoj ruralnog područja i obnova sela 1990-2002, Ministarstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana, 2002.
- Nacionalni strateški plan ruralnog razvoja 2007-2013, Ministarstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana, 2006.
- Juvančič Luka: Programi razvoja ruralnog područja u okviru regionalne politike Slovenije in EU-zaključno poročilo, Ministarstvo za znanost in tehnologijo, Ministarstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Domžale, 2000.
- The LEADER approach - a basic guide, Evropska Komisija, Luksemburg, 2006.
- The legacy of LEADER+ at local level: building the future of rural areas, Korzika, Francija, 2007.
- Guidelines for Good Governance for Members of Local Action Groups, Irish LEADER Support Unit, Tipperary Institute, Tipperary, 2006.
- The LAG - handbook A guide through the stunning world of local action groups, LEADER+ Observatory Contact point, Brussels, 2007.
- Synthesis of mid - term evaluations of LEADER+ programmes, Final Report, Evropska Komisija DGAGRI, Dunaj, 2006.
- Definitions of "Rural", Valerie du Plessis, Roland Beshiri, Ray D. Bollman, Rural Secretariat, Agriculture and Agri-Food Canada, Ottawa, Ontario K1A0T6, December 2002.
- Iva Štifanić, Borna Debelić, LEADER Program Europskom praksom do vlastitih prilika, Poslovni biro PBIRO d.o.o. Rijeka, 2009.
- Anita Silvana Ilak Peršuriš, Linda Jurakoviš, Klara Trošt, LEADER programi i njihova funkcija u ruralnom razvoju, 44th Croatian & 4th, International Symposium on Agriculture, 2011.
- Osnivanje LAG-ova u Istarskoj županiji, Agencija za ruralni razvoj Istre d.o.o. Pazin,
- LEADER program u RH – mogućnosti u ruralnim područjima, ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, uprava za ruralni razvoj, upravna direkcija SAPARD/IPARD programa, Vukovarska 78, Zagreb, 2009.
- Ferhat Čejvanović, Drago Cvijanović, Politika održivog ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine u procesu integracija, 2. Međunarodna konferencija, Tuzla, 2011.
- Radni materijal 3P

Korisni linkovi:

- http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/index_en.htm
- <http://leaderplus.ec.europa.eu/cpdb/public/lag/lagsearchfs.aspx>
- <http://www.euractiv.com/en/enlargement/cap-rural-development/article-109965>
- <http://capreform.eu/rural-development-regional-policies/>
- <http://www.elard.eu/articles/en/aboutelard/readabout/eu-rural-cooperation-fair>
- http://www.organic-europe.net/europe_eu/rural-development.asp

